

روزشمار جنگ

یکشنبه

۲۸ اردیبهشت ۱۳۶۵

۸ رمضان ۱۴۰۶

۱۸ مه ۱۹۸۶

۴۲۶

در دومین روز نبرد در منطقه مهران، درحالی که نیروهای عراقی با پیشروی، مواضع جدیدتری از لشکرهای ۲۱ حمزه و ۸۴ خرم آباد ارتش را به تصرف خود درآوردند، لشکر ۵ نصر سپاه پاسداران توانست بخشی از مواضع اشغال شده را باز پس بگیرد. همچنین فرماندهان خودی بر لزوم حضور نیروهای تازه نفس برای مقاومت و جلوگیری از پیشروی احتمالی دشمن تأکید کردند.

بنا بر گزارش واحد اطلاعات قرارگاه نجف سپاه، نیروهای عراقی در ادامه حملات خود در منطقه مهران - که از روز گذشته آغاز شده بود - بامداد امروز، از محور چپ منطقه عملیاتی، اقدام به حمله در محور نمه کلان بو از تپه های ۳۰۷ (معروف به تپه یا شیار S) و ۲۱۰، ۲۹۵، ۳۰۵ و ۳۱۰ کردند و توانستند موضعی دیگر از جمله تپه ۳۰۵ را به تصرف خود درآورند، ولی در ادامه، نیروهای لشکر ۵ نصر سپاه پاسداران* پس از مقاومت و جنگ شدید با دشمن موفق به بازپس گیری این ارتفاع شدند. در محور راست نیز نیروهای عراقی از جاده کمربندی عقب نشینی کردند و در پشت خاکریزهای قدیمی رزمندگان در تپه ۲۱۵ و در کنار جاده خاکی همین تپه به پدافند پرداختند و به سرعت شروع به ایجاد موانع از جمله سیم خاردار و کاشت مین در جلوی خاکریز کردند و در پیشانی منطقه عملیات در تپه های ۲۵۰ و ۲۲۵ غلامی و تپه های پاسگاه رضا آباد تا تپه ۲۱۵ مستقر شدند.

البته به نظر می رسد علت عقب نشینی عراقی ها از تپه های دارخرما به سراه کمربندی، علاوه بر غافلگیری، مواجهه زود هنگام با یگان های تازه وارد سپاه پاسداران و همچنین کمبود نیروی تک و ر بود. این تدبیر بدین لحاظ انجام شد تا ارتش عراق بتواند تپ ۷۰ زرهی را برای بازسازی از صحنه نبرد خارج و تپ ۵۰ زرهی را جایگزین آن کند تا در صورت تداوم حمله رزمندگان ایران بتواند از توان نیروهای تپ ۷۰ زرهی دوباره استفاده کند. همچنین شدت آتش دشمن در هنگام

* لشکر ۵ نصر سپاه پاسداران روز گذشته به صورت ضرب العجل و با هدف کمک به نیروهای ارتش که مواضعشان را در حمله عراق به مهران، از دست داده بودند، به این منطقه عملیاتی وارد شد.

تحکیم هدف در جلوی خاکریز جناح راست عملیات بسیار کم بود، ولی در جناح چپ عملیات آتش سنگین روی زالوآب و نمه‌کلان‌بو از ادامه تک و عملیات دشمن در این محور با هدف تصرف تپه‌های زالوآب و تحکیم اهداف در جناح راست عملیات حکایت داشت.^{۱*}

حمیدرضا فراهانی راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، در گزارشی وقایع امروز را چنین تشریح کرده است: دشمن از ساعت ۶ صبح، با تعداد زیادی تانک و نفربر به مواضع رزمندگان در تپه‌های رضاآباد حمله کرد که با مقاومت آنها مواجه و توفیقی به دست نیاورد. یک ساعت بعد، دوباره اقدام به حمله کرد که رزمندگان این تهاجم دشمن را نیز دفع کردند. سپس ساعت ۸:۲۰، برای سومین بار و با توان افزون‌تر به مواضع نیروهای تیپ ۱۱۴ امیرالمؤمنین^(ع) سپاه هجوم آورد. فرماندهی این تیپ که در جریان تلاش دیروز و امروز، توان نیروهایش تحلیل رفته و مهمات آنان به اتمام رسیده بود پی‌درپی از قرارگاه فتح درخواست مهمات و نیروی کمکی می‌کرد. از سویی انجام‌نشدن الحاق با یک گردان از تیپ مسلم‌بن‌عقیل^(ع) سپاه و عقب‌نشینی تانک‌ها و نیروهای گردان ۱۰۲ تیپ ۴ لشکر ۲۱ حمزه ارتش باعث تضعیف این منطقه شد و نیروهای خودی به‌ناچار از تپه‌های رضاآباد عقب‌نشینی کردند.^{۲**}

به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی از ایلام، یک مقام آگاه نظامی، مستقر در منطقه عملیاتی مهران که نامی از وی برده نشده است، ضمن شرح حمله روز گذشته عراق به مهران، بر اعزام فوری نیروهای کمکی تأکید کرد. این منبع نظامی گفت: «نیروهای عراقی پس از تصرف مواضع متعلق به گردان‌های احتیاط قدس [ارتش و] عقب‌نشینی ۳ گردان از لشکر ۲۱ حمزه

* نیروهای اطلاعات حاضر در منطقه معتقد بودند، احتمالاً دشمن برای ادامه عملیات از دو شیار به‌عنوان دو راهکار استفاده می‌کند؛ یکی از شیار در تپه ۲۷۰ که از پشت خاکریز رزمندگان سر درمی‌آورد و محور اصلی تک دشمن تلقی می‌شد. دوم، شیار دوراجی در همان تپه ۲۷۰. لازم به یادآوری است در عملیات والفجر ۳ در سال ۱۳۶۲، لشکر ۵ نصر حدود ۳ گردان برای تصرف شیار دوم به‌کار گرفت که باوجود تلاش زیاد موفق به تصرف آن نشد. در آن عملیات، خط اول دشمن در ارتفاعات زالوآب تشکیل شده بود و دشمن از تپه ۲۷۰ به‌عنوان خط دوم استفاده می‌کرد که رزمندگان پس از تصرف تپه ۳۰۷ برای رسیدن به تپه ۲۷۰ دچار مشکلات زیادی شدند. نیروهای سپاه پس از پایان عملیات، اهمیت این تپه را به نیروهای تیپ ۸۴ ارتش متذکر شدند. در جناح راست عملیات هم اهمیت تپه‌های ۳۱۰، ۳۳۰ و ۳۴۵ تذکر داده شده و تأکید گردید که این تپه‌ها جناح عملیات محسوب می‌شوند. در آن مقطع آنان از انتقال این اطلاعات خیلی خوشحال بودند و تشکر کردند.

** به گزارش راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، گردان نصر از تیپ امیرالمؤمنین^(ع) در ابتدا عملیات موفق را در تپه رضاآباد اجرا کرد و توانست هدف خود را تصرف کند. زیرا تیپ ۷۰ زرهی عراق درحال تعویض با تیپ ۵۰ زرهی بود و این تیپ جدید هنوز به منطقه توجیه نبود. باین‌حال نیروهای گردان نصر موفق به الحاق با نیروهای تیپ مسلم‌بن‌عقیل^(ع) نشدند و همین معضل کافی بود تا دربرابر ۳ پاتک متوالی دشمن که از محور شیار رودخانه فصلی گاوی، هم‌زمان با روشنایی هوا آغاز شد و تا ساعت ۱۰:۳۰ با شدت بیشتر ادامه یافت نتوانند دوام بیاورند و مجبور به عقب‌نشینی شوند. در این درگیری دشمن با پشتیبانی هوانیروز موفق شد یک دستگاه تانک رزمندگان را منهدم کند. همچنین در نتیجه اجرای آتش سنگین، مقداری مهمات خودی به آتش کشیده شد و عده‌ای شهید یا مجروح شدند. البته در جریان عقب‌نشینی، پیکر تعدادی از شهدا در منطقه جا ماند. (سند شماره ۲۷۰/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش عملکرد تیپ ۲۱ امام رضا^(ع)، تیپ مسلم‌بن‌عقیل^(ع)، تیپ امیرالمؤمنین^(ع) و لشکر ۵ نصر در تک عراق به مهران، حمیدرضا فراهانی، صص ۳۲ - ۳۰)

از سمت جنوب، ابتدا شهرک اسلامی و منطقه دوراجی را به تصرف خود درآورده و سپس وارد شهر مهران شدند.» وی افزود: در حمله نیروهای دشمن، ضرباتی به گردان‌های ۲۴۰، ۲۰۳ و ۱۳۳ لشکر ۲۱ حمزه و ۲۴۴ و ۱۵۶ لشکر ۸۴ خرم‌آباد وارد آمده است.

این مقام نظامی تلفات گردان‌های مذکور را بیش از یک‌سوم از دو گردان لشکر خرم‌آباد و بقیه واحدها را بین ۱۰ تا ۲۰ درصد نفرات ذکر کرد و گفت: «از نظر تجهیزات در این عملیات خساراتی را متحمل نشده‌ایم و تنها به نیروهای انسانی دو لشکر یادشده تلفاتی وارد شده است و تعدادی از نفرات این گردان‌ها نیز به اسارت نیروهای دشمن درآمده‌اند.» این مقام نظامی خاطر نشان کرد: دشمن روز گذشته، ۲ تیپ تازه‌نفس را وارد عمل کرد و ما به شدت به نیروهای تازه‌نفس احتیاج داریم. زیرا نیروهایی که ظرف ۴۸ ساعت گذشته، به صورت یکنواخت مقاومت کرده‌اند نمی‌توانند سدی محکم در مقابل ۶ تیپ مجهز دشمن و تانک‌های پیشرفته او باشند. گرچه آنان تاکنون با نثار جان خود مانع پیشروی دشمن شده‌اند، ولی ما به شدت به ۲ تیپ تازه‌نفس نیاز داریم چون هم‌اکنون در مقابل هر تیپ دشمن فقط یک گردان از ما با تجهیزات اندک قرار دارد.

این خبرگزاری به نقل از فرمانده یکی از لشکرهای مستقر در خط اعلام کرد: «در صورت استقرار دو گردان تازه‌نفس در هر محور عملیاتی منطقه، قادر خواهیم بود دشمن زبون که هنوز به طور کامل مستقر نشده و خسته است را تا زرباطیه عراق برانیم. ... هم‌اکنون دشمن از هر راه نفوذی برای تثبیت مواضع خود استفاده می‌کند و تنها راه درهم‌شکستن دشمن در این منطقه اعزام نیروهای تازه‌نفس همراه تجهیزات ضروری است و آن زمان است که می‌توانیم درس فراموش‌ناشدنی به دشمن بدهیم.»^۳ برپایه این گزارش نبرد شدید در منطقه عمومی مهران ادامه دارد و از ساعت ۱۰ امروز، بر شدت آن افزوده شده است. هوایماها و بالگردهای توپ‌دار عراقی نیز در پشتیبانی از نیروهای پیاده حضور مستمر دارند.

به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، «جاده آسفالته مهران به دهلران از پل کنجانچم تا دوراهی چنگوله به طول ۲۵ کیلومتر زیر آتش سلاح‌های سنگین دشمن قرار دارد و این راه عملاً بسته شده است و این مسئله تدارک نیروهای خودی مستقر در منطقه چنگوله را از طریق مهران مختل کرده است.»^۴ با وجود این وضعیت، مصطفی آب‌محلّه مسئول اطلاعات محور فتح در منطقه مهران، با بیان اینکه ارتش رژیم بعثی قادر به حفظ مهران نخواهد بود، تصریح کرد حمله دشمن به‌منظور تصرف و تأمین شهر مهران ابتدا با گسترش فوق‌العاده تا شهرک ملک‌شاهی و سهره کمربندی، تپه رضاآباد به طرف پاسگاه دوراجی و ارتفاعات ۳۰۷ انجام شده، اما احتمال عقب‌رفتن مهاجمان متصور است. وی با توجه به اشکال در گسترش فعلی نیروهای عراقی هشدار داد که در پایان، احتمال تک دشمن در ارتفاعات زال‌آب و نمه‌کلان‌بو وجود دارد.^۵

در همین حال، ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران در بیانیه نظامی ۲۴۷۵ اعلام کرد که در ادامه درگیری‌های رزمندگان با مهاجمان عراقی، آتش توپخانه و سلاح‌های سنگین نیروهای خودی

ضایعات و خساراتی را از جمله انهدام ۴ انبار مهمات، ۱۰ سنگر جنگ افزار سنگین و پست دیدبانی و یک کامیون به دشمن تحمیل کرد. در ضمن رزمندگان یک نفر از عناصر دشمن را به اسارت گرفتند.^۶ ارتش عراق نیز در اطلاعیه نظامی امروز خود مدعی شد واحدهای تحت امر سپاه دوم ۲ ارتفاع مهم در منطقه مهران را تصرف کردند و نیروهای ایرانی را شکست داده و ده‌ها تن را به اسارت گرفتند. هم‌اکنون اوضاع به نفع نیروهای ما است.^۷

۴۲۷

فرماندهان نظامی عراق پیروزی در جبهه مهران را ناشی از قدرت و اراده نیروها بر شمرده* و مشارکت اکراد در این عملیات را ستودند.

سرلشکر ستاد ضیاء الدین جمال فرمانده سپاه سوم عراق، در مصاحبه‌ای اعلام کرد که پیروزی نیروهای سپاه دوم در تسلط بر تمام دشت مهران و در عمق سرزمین ایران، یک امر غافلگیرانه نبود زیرا نیروهای سپاه دوم دارای سرعت عمل و قدرت رزمی برای تحقق پیروزی و انجام دشوارترین مأموریت‌ها هستند. رادیو بغداد نیز سرعت عمل نیروها در تحقق اهداف را ناشی از ضعف روحی نیروهای ایران تلقی کرد و به نقل از ضیاء الدین جمال گفت: «به دلیل ضعف واضح و فروریختگی روحیه نیروهای ایرانی قوای ما به سرعت توانستند به این نبرد فیصله دهند و طی چند ساعت به هدف‌های خود برسند».

همچنین رادیو بغداد به نقل از سپهبد حمید شعبان فرمانده نیروی هوایی عراق، افزود: «پیروزی‌های نیروهای سپاه دوم و تسلط بر شهر ایرانی مهران، آخرین ابتکار عمل نخواهد بود و نیروهای مسلح ما قدرت و توانایی در ورود مجدد به عمق سرزمین ایران را هروقت که بخواهند، دارند».^۸

از سویی فرمانده سپاه دوم نیز مشارکت نیروهای کرد عراقی را ستود و در گفت‌وگو با رادیو بغداد گفت: «اکراد عراق با تمام قوا در عملیات سپاه دوم شرکت داشتند و فداکاری‌های فراوانی برای رسیدن به پیروزی از خود نشان دادند و نشان دادند سربازان باوفای رهبر کل قوا هستند».^{۹**}

* ضمیمه دارد؛ گزارش جامع دو فرمانده تیپ عراقی از جزئیات عملیات در منطقه مهران

** فرماندهی تیپ ۷۰ زرهی (تقویت‌شده)، پس از گذشت ۲۰ روز از عملیات در مهران، در گزارشی به فرماندهی لشکر ۱۷ زرهی دلایل موفقیت در این عملیات را بدین شرح برشمرد: «آموزش مداوم نیروها در زمینه‌های اختصاصی و تاکتیکی، اجرای مانورهای مختلف عبور از خاکریزها، آموزش گردان کماندویی لشکر ۲۰ در زمینه سوار و پیاده‌شدن و گسترش به وسیله نفربر بی.تی.آر ۶۰، اجرای تمرینات و مانورها، دیدار مداوم افسران، توجه سیاسی پرسنل، بازدید مداوم فرمانده تیپ از خطوط پدافندی با هدف افزایش روحیه، انجام شناسایی‌های کامل از منطقه و توجه شدن کلیه فرماندهان تا رده فرمانده تانک، انعطاف‌پذیری سریع یگان‌ها، تعیین معابر مناسب برای هر گروه رزمی جهت عبور با نصب علائم راهنما، عدم توقف نیروها در حین نبرد تا رسیدن به هدف اصلی، توجه کامل فرماندهان و نیروها به طرح مانور عملیات، اجرای تمرینات پانک، تفاهم و انسجام بین فرماندهان و مصمم‌بودن رزمندگان تیپ ۷۰ زرهی برای گرفتن انتقام (از ایران)». [سند شماره ۱۴۲۹۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات نیروی زمینی به دفتر تحقیقات جنگ نیروی زمینی، ۱۳۶۵/۳/۱۹، به نقل از (سند عراقی)، نامه فرماندهی تیپ ۷۰ زرهی تقویت‌شده به فرماندهی لشکر ۱۷ زرهی، ۱۹۸۶/۶/۶ (۱۳۶۵/۳/۱۶)]

۴۲۸

در پی حملات اخیر عراق که در چارچوب استراتژی دفاع متحرک انجام شد، امروز، فرمانده نیروی زمینی سپاه در جلسه با مسئولان این نیرو، مشکلات موجود و راه‌های مقابله با تهاجم دشمن و نیز جبهه‌های در معرض تهدید را مورد بررسی قرار داد.

در این جلسه که با حضور علی شمعانی فرمانده نیروی زمینی سپاه، رحیم صفوی جانشین فرمانده نیروی زمینی سپاه، سیدعلی حسینی تاش، محمد باقری و اکبر غمخورار برگزار شد، ضمن بررسی اوضاع جاری در جبهه‌ها، طرح پیشنهادی برای مقابله با حملات و تهدیدات اخیر عراق مورد توجه و تبادل نظر قرار گرفت. به گزارش مهدی انصاری راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ در قرارگاه نیروی زمینی سپاه، برجسته‌ترین مشکلات مطرح شده عبارت بودند از: کمبود مهمات، محدود بودن امکانات خودرویی برای نقل و انتقال سریع نیرو و سایر ملزومات جنگی و پشتیبانی، ضعف برخی یگان‌های محلی سپاه در جبهه‌های غرب به دلیل کمبود کادر مجرب، رکود و ضعف حاکم در خطوط پدافندی و مشکل جایگزینی نیرو برای یگان‌هایی که مأموریت نیروهایشان رو به اتمام است.* مهدی انصاری در ادامه درباره تصمیمات نهایی فرماندهان آورده است: مقرر شد وضعیت جبهه فاو به طور مستمر پیگیری و گزارش شود؛ استحکام خطوط پدافندی بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد؛ تیم‌های اطلاعاتی یگان‌های رزمی، توان خود را معطوف به شناسایی مناطقی کنند که امکان آفند با نیروی کم در آنها وجود دارد؛ برنامه‌ریزی برای ایجاد سازماندهی یگان‌های مانوری سیال با سرعت جابه‌جایی بالا،** افزایش تلاش برای کسب اطلاعات بیشتر از دشمن و اجرای عملیات‌های فریب.

در ادامه جلسه، فرمانده نیروی زمینی سپاه ضمن تأکید بر تقویت خطوط پدافندی و اجرای عملیات‌های محدود در واکنش به اشغال مناطقی چون فکه و مهران و تبلیغات گسترده عراق، تصریح کرد که در بازپس‌گیری این مناطق نباید غفلت کرد و یگان‌هایی که الآن در منطقه حضور دارند باید برای آزادسازی آن اقدام کنند. وی همچنین مناطقی که امکان عملیات محدود با نیروی کم در آنها وجود دارد را بدین ترتیب اعلام کرد:

* مهدی انصاری راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، درخصوص استعداد حاکم بر خطوط پدافندی و برآورد نیروی لازم برای حفظ وضع موجود نوشته است: میزان نیروی پدافندی چنین برآورد شده است؛ در منطقه والفجر ۸، ۳۰ گردان اکنون در خط اول منطقه فاو است که ۵۰ گردان هم برای احتیاط و حفظ آن لازم است، یعنی ۸۰ گردان، ۷۰ گردان هم در سایر مناطق مرزی در خط پدافندی هستند. در وضعیت فعلی، ماهانه حدود ۳۵ گردان برای پاسخ‌گویی به تک‌های دشمن لازم است. یعنی در ۳ ماه ۱۰۵ گردان نیرو لازم داریم. به عبارتی هر دوره سه ماهه ۲۵۰ گردان نیرو فقط برای سازمان سپاه لازم است، یعنی هر ماه ۲۵۰ هزار نیروی بسیجی. [سند شماره ۱۲۱۷/د مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ:

دفترچه ثبت جنگ راوی قرارگاه نیروی زمینی سپاه، مهدی انصاری، ۱۳۶۵/۲/۲۲ تا ۱۳۶۵/۲/۳۱، صص ۱۰۰ و ۱۰۱]

** محمد باقری در این باره گفت: اگر ما به هر سپاه با ۲۰ گردان حمله کنیم، دیگر آنها نمی‌توانند در جاهای دیگر به ما حمله کنند که پیشنهاد می‌کنم به ترتیب اولویت یکی در منطقه هور، دیگری در منطقه‌ای در فاو و سوم در سومار عملیات کنیم. [همان، ص ۱۰۳]

۱. منطقه والفجر ۸ محور ام‌القصر و محور شرق جاده البحار. ۲. جزیره جنوبی مجنون و آبراه سوئیب. ۳. منطقه حنین. ۴. فکه. ۵. شراهانی. ۶. مهران. ۷. شاخ شمیران. ۸. نوسود. ۹. منطقه والفجر ۴ (گامو). ۱۰. سردشت محور دوپازا و ۱۱. منطقه عملیاتی قادر. علی شمیمانی با ابراز نگرانی در مورد مهم‌ترین خط پدافندی گفت: «ما همه این کارها [و تصمیمات را] برای حفظ فاو می‌کنیم و می‌ترسیم که [عراق] بیاید و فاو را هم بگیرد. من [از نگرانی این موضوع] شب خواب ندارم. ما باید برای انجام عملیات محدود یا از فاو نیرو برداریم یا نیرو بیاوریم تا فاو را تقویت کنیم.»^{۱۰}

۴۲۹

به دنبال حمله ارتش عراق به منطقه مهران و تصرف این شهر مرزی، رسانه‌های خارجی همچنان راهبرد جدید نظامی عراق موسوم به استراتژی دفاع متحرک را مورد توجه قرار می‌دهند. این رسانه‌ها به نقل از مقامات عراق اعلام کردند که این کشور سیاست تهاجمی خود را تا پذیرش صلح از سوی ایران ادامه خواهد داد.

رادیو بی‌بی‌سی ضمن بازتاب حمله عراق به مهران و ۱۴ دهکده اطراف آن، در مورد انگیزه عراق گفت: «این تحول شاهد دیگری بر استراتژی نظامی تازه عراق است که در چند هفته اخیر، به کار گرفته شده است. هدف عراق این است که به ایران نشان بدهد در صورتی که ایران در گسترش جنگ به مناطقی ماورای مرزها پافشاری کند، عراق قابلیت مقابله به مثل را خواهد داشت. همچنین عراق به وضوح مایل است پاسخی به انتقادهای دیگران در مورد تاکتیک‌های تدافعی‌اش در سال‌های اخیر بدهد و روحیه نیروهایش را با حمله به داخل مرزهای دشمن تقویت کند.»^{۱۱} خبرگزاری فرانسه نیز سقوط شهر مهران را نخستین موفقیت راهبرد تهاجمی جدید عراق به شمار آورد.^{۱۲} این خبرگزاری با اشاره به اینکه «مهران اولین شهری است که از آغاز استراتژی جدید تهاجمی که مبتنی بر انجام عملیات در خاک ایران به جای قرار گرفتن در یک موضع دفاع ساکن می‌باشد، به دست ارتش عراق افتاده است»، درباره وضع حاکم در منطقه مهران گفت: «در جاده منتهی به مهران لاشه تانک‌ها و نفربرهای ایرانی افتاده‌اند. حدود چهل کامیون عراقی برای بردن تعداد زیادی از گروه‌های نظامی ایرانی که اسیر شده‌اند، در حال تردد هستند. واحدهای مهندسی در اطراف مهران در حال خنثی‌سازی ساختن میدان‌های مین هستند. صدای شلیک توپخانه از دور شنیده می‌شود، ولی در مجموع آرامش در مهران برقرار است و هیچ فعالیت هوایی دیده نمی‌شود.»^{۱۳}

رادیو اسرائیل نیز ضمن اشاره به پیروزی عراق در تصرف بخشی از سرزمین‌های منطقه مهران اعلام کرد: «مسلم آن است که حمله به مهران، دومین گام در اجرای استراتژی جدید ارتش عراق در هفته‌های اخیر است. ... [هدف] عراق از این اقدام از یک سو تقویت روحیه سربازان عراقی می‌باشد که در چهار سال اخیر، حالت دفاعی داشته و همیشه در انتظار شبیخون‌های ایران و دفع

آنها بوده‌اند و از سوی دیگر ارتش عراق که پس از ۶ هفته تلاش گسترده هنوز نتوانسته نیروهای ایرانی را از شبه‌جزیره کوچک فاو بیرون راند امیدوار است که گشودن این جبهه تازه، موجب تضعیف فشار نیروهای ایرانی در فاو گردد. درحقیقت عراقی‌ها اکنون به تقلید از شیوه جنگی ایرانیان پرداخته‌اند، یعنی همان‌گونه که ایران در دو سال اخیر طی عملیات معروف به والفجر و حملات دیگر عمل نموده، ارتش عراق نیز تعداد زیادی از واحدهای خود را در نقطه‌ای از جبهه متمرکز ساخته و با یک حمله غافلگیرکننده و با استفاده از ضعف نیروهای ایرانی در آن نقطه، ناحیه‌ای را به تصرف درآورده است، ولی این شیوه تازه هنوز نمی‌تواند در سرنوشت جنگ تأثیری داشته باشد، زیرا مهران برای ایران اهمیت سوق‌الجیشی ندارد و عراقی‌ها در گذشته دو بار آن را اشغال کرده‌اند درحالی‌که گلوگاه فاو، یگانه راه دستیابی عراق به خلیج فارس است و ادامه اشغال آن توسط ایرانیان، برای ارتش و حکومت بغداد تحمل‌ناپذیر خواهد بود.^{۱۴}

در همین حال تلویزیون کویت ضمن پخش بیانیه‌های نظامی عراق مبنی بر اشغال شهر مهران، فیلمی نسبتاً طولانی از اسرای ایرانی که به گفته این رسانه در حملات اخیر سپاه‌های دوم و چهارم عراق به اسارت درآمده‌اند، نمایش داد.

مطبوعات کویت نیز عکس‌هایی از برافراشتن پرچم عراق بر روی مناطق اشغالی ایران در صفحات اول خود چاپ کردند. در نقشه‌ای که یکی از روزنامه‌های کویتی از صحنه عملیات نظامی اخیر عراق در ایران به چاپ رسانده، موقعیت جغرافیایی شهر مهران در جنوب شرقی همدان و در نزدیکی شهر قم نشان داده شده است.^{۱۵}

از سوی دیگر، رئیس مجلس عراق در دیدار با سفیران کشورهای خارجی در بغداد، هدف از اشغال شهر مرزی مهران در غرب ایران را مقابله با حملات ایران و پاسخی به رد پیشنهاد مذاکره برای صلح از طرف ایران دانست و ادعا کرد در صورت پرهیز ایران از قبول صلح، عراق به سیاست تهاجم نظامی خود ادامه خواهد داد.

سعدون حمادی رئیس مجلس عراق، در این دیدار به سفرای خارجی اعلام کرد که عراق هیچ‌گونه چشمداشتی به اراضی ایران نداشته و این عمل فقط به منظور پاسخ‌گویی به تجاوزات ایران می‌باشد و هر زمان که ایران رضایت به صلح داده و در امور داخلی عراق دخالت نکند و از فاو خارج شود، شهر مهران تخلیه خواهد شد. وی در ادامه سخنان خود خاطر نشان کرد که ما این سیاست را تازمانی که ایران صلح را قبول نکند، ادامه خواهیم داد و قادر هستیم هر نقطه‌ای از خاک ایران را که بخواهیم، تصرف کنیم.^{۱۶}

شایان ذکر است، سایر خبرگزاری و رسانه‌ها از جمله رادیو آلمان، رادیو امریکا، رادیو مسکو، روزنامه داگنس نیپیتو (چاپ سوئد)، خبرگزاری رویتر، رادیو پاکستان و... در بازتاب حمله عراق به مهران به نقل قول‌هایی از رادیو و بیانیه‌های نظامی ایران و عراق پرداختند.

۴۳۰

فرماندهی نیروی زمینی سپاه پاسداران در جلسه با فرماندهان یگان‌های مستقر در منطقه عملیاتی والفجر ۸ بر تحکیم و تقویت خطوط پدافندی فاو، هوشیاری در برابر تحرکات و اقدامات عراق، اجرای عملیات‌های محدود و ضرورت تشکیل گردان‌های قائم تأکید کرد.*

علی شمخانی فرمانده نیروی زمینی سپاه، پس از شنیدن گزارش فرماندهان و مسئولان درباره وضعیت خطوط پدافندی در جبهه فاو، ضمن اشاره به تلاش‌های دو ماهه اخیر عراق و اشغال مواضع پدافندی رزمندگان و نیز توانایی ارتش عراق در توسعه سازمان رزم و بازسازی یگان‌ها، بر اهمیت جبهه فاو تأکید کرد و با بیان اینکه هدف اصلی عملیات‌های زنجیره‌ای عراق، بازپس‌گیری فاو است، اظهار داشت که همه انگیزه عراق این است که یک روز به فاو حمله کند. به گفته شمخانی عراقی‌ها در وضعیت کنونی مهران را که گرفته‌اند می‌توانند سورن و قصر شیرین را هم بگیرند. اما همه کشورها می‌دانند که تصرف این مناطق هیچ تأثیری در سرنوشت جنگ ندارد. گرچه برای ایران در دسر ایجاد می‌کند، ولی برای عراق موفقیت محسوب نمی‌شود و این را خودشان هم می‌دانند.

فرمانده نیروی زمینی سپاه درباره انگیزه عراقی‌ها از حمله به سایر مناطق و اقدامات مهندسی آنها در فاو خاطر نشان کرد که دشمن در مهران زیاد نمی‌تواند بماند و ما هم نمی‌توانیم ماندن دشمن را در مهران تحمل کنیم، اما از آنجا که توان ما را می‌داند، ممکن است به حملاتش ادامه دهد تا ما را از فاو غافل کند، بعد در این منطقه وارد عمل شود. اکنون هم که شاهد فعالیت‌های مهندسی او مثل کانال‌کشی هستیم، این کار برای درامان‌ماندن نیروهایش از آتش ما نیست، بلکه اصرار دارد تا خط تماس خود را به تدریج به ما نزدیک کند؛ همانند کاری که ما در سال اول جنگ در جبهه آبادان، محور فیاضیه و دارخوین علیه دشمن انجام دادیم. پس شک نکنید که دشمن سراغ فاو می‌آید و اگر سپاه قبول کرد در مهران حضور کم‌رنگی داشته باشد به دلیل این بود که فاو را حفظ کند.

فرمانده نیروی زمینی سپاه در ادامه با اشاره به اهمیت جبهه فاو و آثار سوء شکست در این منطقه گفت: اگر عراق به فاو حمله کند و خط پدافندی‌مان را بشکند، چه کسی قبول می‌کند که به جنگ ادامه دهد، ما با چه تحلیلی می‌خواهیم مردم را به جنگ بکشانیم. پس باید بر این وضعیت غالب شویم. در دو ماه اخیر، بنا بر ضرورت، ما برای مقابله با حملات عراق ۹۵ گردان از سپاه خرج کرده‌ایم، حتی بخشی از استعداد یگان‌ها را به ناچار از فاو خارج کردیم، ولی این کم‌کردن‌ها، بیانگر اهمیت نداشتن فاو نبود. ما باید بتوانیم از ظرفیت‌های موجود، در فاو بیشتر استفاده کنیم. ما برای حفظ وضع موجود در منطقه فاو و هور و سایر خطوط پدافندی به ۲۵۰ گردان رزمی احتیاج داریم.

* این جلسه با حضور علی شمخانی، رحیم صفوی، حسن دانایی‌فر، محرابی، احمد کاظمی فرمانده لشکر ۸ نجف، شاه‌مرادی فرمانده تیپ قمر، مولوی از مسئولان لشکر ۳۱ عاشورا، کمیل از لشکر ۲۵ کربلا، مرتضی صفار از قرارگاه نوح، دستواره از لشکر ۲۷ محمد رسول‌الله (ص) و رودکی فرمانده لشکر ۱۹ فجر در محل قرارگاه فرماندهی نیروی زمینی سپاه تشکیل شد.

شمخانی با اشاره به تهدیدات آینده و ضرورت تشکیل گردان‌های قائم و اجرای عملیات‌های محدود افزود: در حال حاضر با حدود ۱۰۰ نقطه خطرناک و در معرض تهدید مواجهیم. برای جلوگیری از تهدیدها باید در خصوص تشکیل گردان‌های قائم جدی باشیم. یگان‌ها باید بدون آنکه فشاری را متحمل شوند در هر نقطه‌ای که امکان عملیات محدود است، شناسایی‌شان را کامل و یک عملیات محدود اجرا کنند. ما مجبوریم که جواب آفند دشمن را بدهیم. باید در جایی که عراق برای حمله تشخیص داده یا خودمان منطقه‌ای را تشخیص دادیم، عملیات محدود کنیم تا فشار دشمن کم شود.^{۱۷}

به گزارش راوی قرارگاه نجف مقرر شد ۲ تیپ مسلم بن عقیل^(ع) و امیرالمؤمنین^(ع) از سپاه پاسداران هر کدام به استعداد یک گردان آماده عملیات برای بازپس‌گیری تپه رضاآباد و لشکر ۵ نصر با یک گردان تقویت‌شده برای آزادسازی تپه ۳۰۷ اقدام کنند.^{۱۸}

۴۳۱

برای پیشگیری از حمله احتمالی نیروهای عراقی به فاو کلیه یگان‌های رزمی، واحدهای جهادی و پشتیبانی در این جبهه به حال آماده‌باش صددرصد درآمدند.

باتوجه به احتمال حمله قوای دشمن در منطقه فاو، حسین علایی فرمانده قرارگاه نوح، در پی دستور فرماندهی نیروی زمینی از امروز، به کلیه یگان‌های رزمی، واحدهای جهاد سازندگی و یگان‌های پشتیبانی تحت امر مستقر در منطقه، دستور آماده‌باش صددرصد داد. در این فرمان تصریح شده است: «کلیه مرخصی‌ها ... لغو گردیده و پرسنل و کادری که در مرخصی هستند احضار شوند و کلیه فرماندهان، پرسنل و کادر یگان‌ها می‌بایست تا زمان لغو آماده‌باش در منطقه به سر ببرند.» فرمانده قرارگاه نوح همچنین واحدهای یگان‌ها را موظف کرد تا به استقرار انواع قبضه‌های خمپاره‌انداز، مینی کاتیوشا، تفنگ ۱۰۶ میلی‌متری، موشک مالیوتکا و تاو اقدام و سلاح‌های ضدزره خود را در عقبه نزدیک منطقه (غرب اروندرود) برای مقابله با زرهی دشمن مستقر کنند.^{۱۹}

۴۳۲

علی شمخانی فرماندهی سپاه کشوری،* در نامه‌ای به فرماندهان کلیه نواحی سپاه پاسداران خواستار تشکیل "دفتر قرارگاه جنگ‌های نامنظم سپاه در نواحی" شد.

در این نامه با اشاره به تشکیل قرارگاه رمضان با هدف اجرای عملیات نامنظم علیه رژیم بعثی عراق زیر نظر فرماندهی کل و تمرکز کلیه امور مربوط به عراق در سپاه، در این قرارگاه آمده است: دفتر بسیج عراق تحت‌عنوان واحد بسیج قرارگاه رمضان در این قرارگاه ادامه

* علی شمخانی همچنین فرمانده نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بود.

فعالیت خواهد داد. فرمانده سپاه کشوری در ادامه نامه بر ضرورت تشکیل دفاتر موسوم به "دفتر قرارگاه جنگ‌های نامنظم سپاه در نواحی" زیر نظر مستقیم فرماندهی نواحی تأکید کرده است. همچنین در این نامه که به مأموریت و شرح وظایف پیشنهادی دفاتر قرارگاه رمضان در نواحی اشاره شده است، هدف از تشکیلات جدید، پشتیبانی از فعالیت‌ها و مأموریت‌های قرارگاه رمضان به مثابه قرارگاه جنگ‌های نامنظم سپاه پاسداران در سطح ناحیه و مراکز تجمع نیروهای عراقی ذکر شده است. فرماندهی سپاه کشوری در ادامه به مأموریت و نمونه‌ای از وظایف اجرایی اشاره کرده که بخشی از آن چنین است:

۱. جذب و بسیج نیروهای مردمی اعم از کرد و عرب از شهرها و اردوگاه‌ها.
  ۲. جذب کادرهای ثابت عراقی به صورت پیمانی برای بخش سپاه عراق قرارگاه رمضان و پیگیری اعزام کادرهای سپاه و نیروهای مشمول داوطلب ایرانی.
  ۳. انجام امور تعاون مربوط به نیروهای اعزامی عراقی و راه‌اندازی کاروان‌های مردمی عراقی برای دیدارها و مراسم مختلف با همکاری تعاون ناحیه.
  ۴. جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز درباره مأموریت‌های قرارگاه رمضان از نیروهای عراقی موجود در سطح استان اعم از بسیجی، پناهندگان و اسرا.
  ۵. انجام امور تبلیغی و فرهنگی با هدف جذب نیروهای عراقی.
- همچنین در بخشی از بند مربوط به سازمان و نمودار تشکیلاتی آمده است: در مراکزی که نیروهای عراقی حضور دارند (اعم از شهر مرکز ناحیه یا شهرهای دیگر) قسمت بسیج دفاتر قرارگاه رمضان اقدام به تشکیل پایگاه‌های بسیج کرده و از آن طریق مأموریت‌های خود را انجام خواهند داد.^{۲۰}

۴۳۳

حمله نیروهای عراقی به منطقه پنجوین، اقدامات مهندسی و جابه‌جایی نیرو در جبهه حاج‌عمران و استقرار نیروی جدید در نوار مرزی مشترک شمال غرب، اجرای آتش سنگین در پد مرکزی جزیره مجنون، فعالیت مهندسی در فساو و بازدید فرماندهان عراقی از منطقه شرق بصره از مهم‌ترین فعالیت‌های امروز دشمن بود. در نتیجه حملات عراق تعدادی از نیروهای خودی شهید یا مجروح شدند و بر اثر اجرای آتش متقابل رزمندگان خساراتی بر دشمن وارد شد. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی از سنندج، نیروهای ارتش بعثی عراق امروز، به منظور تصرف مواضع رزمندگان در منطقه پنجوین اقدام به تک کردند که درگیری بین دو طرف تا زمان مخابره خبر به شدت ادامه داشت، ولی قرارگاه‌های منطقه غرب از تأیید آن خودداری کرده‌اند.^{۲۱} گزارش واحد اطلاعات قرارگاه نجف ۴ نیز از فعالیت‌های ارتش عراق در منطقه عملیاتی والفجر ۲ (حاج‌عمران) بدین شرح است: «اتصال جاده از زیر ارتفاع ۲۰۱۴ به ارتفاع ۲۵۱۹؛ ترمیم

جاده‌ها؛ تحرک خودرویی سه ایفا و یک جیب فرماندهی به سمت ارتفاع ۲۵۱۹ در ساعت ۱۵:۴۵؛ تحرک خودرویی چهار ایفا و دو جیب از ارتفاع ۲۵۱۹ به سمت پایین در ساعت ۱۵:۴۵»^{۲۳}

به گزارش قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، ارتش بعث عراق در چند روز گذشته، تعداد زیادی نیرو از جاش‌های عراق و جیش‌الشعبی و ارتش منظم را در پشت نوار مرز مشترک ایران و عراق در نقاط سرمیشو، هیروول‌هاشو و سیداحمدان مستقر کرده است و احتمالاً در نظر دارد به نقاط دشت باژاب، کوه ینمال، کوه لکلک، پاسگاه نظامی برده‌رشان، پایگاه نظامی بلفت و دیگر پایگاه‌های رزمی سردشت که از نظر نظامی اهمیت دارند، حمله کند.^{۲۳}

گزارش‌های رسیده از جبهه فاو نیز حاکی است دشمن در طول دو هفته اخیر، علاوه بر احداث خاکریز جدید از جاده البحار - فاو به سمت نخلستان و استقرار نیرو در آن، اقدام به احداث یک تپه دیدبانی و استفاده از دکل‌های برق برای کار دیدبانی در همین منطقه کرده است. احداث خاکریزهای جدید تا ۵۰ درصد مانع دید نیروهای خودی بر روی جاده البحار شده است. در ضمن بر اثر اجرای آتش توپخانه به روی مواضع و آتشبارهای رزمندگان، چند انبار مهمات خودی^{۲۴} و یک قبضه توپ ضد هوایی ۲۳ میلی‌متری آتش گرفته^{۲۵} و دشمن همچنان با استفاده از تانک‌ها، سمت چپ جاده البحار را زیر آتش قرار داده است. در عین حال بر اثر اجرای آتش متقابل توپخانه خودی ۱۲ انبار مهمات، ۲ دستگاه لودر و بولدوزر و یک دستگاه کمپرسی منهدم و چند سنگر نفرات دشمن مورد اصابت گلوله‌های توپ قرار گرفت. شایان ذکر است که آمار دقیقی از سنگرهای منهدم شده و تلفات دشمن گزارش نشده است.^{۲۶}

از منطقه عملیاتی خیبر، گردان پدافندی از لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(ع) اعلام کرد که در ۴۸ ساعت اخیر، در نتیجه اجرای آتش ادوات و تانک‌های دشمن به روی پد مرکزی جزیره مجنون (چهارراه شهید همت تا چهارراه امام) و نیز اصابت یک گلوله به سنگر نیروهای یگان دریایی و بهداری، ۲ تن شهید و بیش از ۱۰ نفر مجروح شدند.

همچنین دشمن اقدام به توسعه موانع مانند مین‌گذاری و نصب سیم‌خاردار و نیز فعالیت مهندسی در زمینه ایجاد خاکریزی برای ساخت پد و پرواز شناسایی با بالگرد کرده است. در ادامه این گزارش تصریح شده وضع تدارک نیروهای خودی خوب است، ولی وضعیت بهداشت مطلوب نیست.^{۲۷}

در همین حال بر پایه گزارش ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران، تعدادی از فرماندهان عالی‌رتبه عملیاتی ارتش عراق از یگان‌های مستقر در منطقه شرق بصره دیدن کردند.^{۲۸}

هوایماهای جنگنده نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران امروز، محل تجمع نیروهای دشمن در رواندوز و مواضع آنان در جبهه مهران را بمباران کردند. ۶ فروند بالگرد دشمن نیز با آتش پدافند هوایی در جبهه حاج‌عمران سرنگون شدند. از سوی دیگر، جنگنده‌های عراقی ضمن بمباران ۲ پل

ارتباطی در منطقه شمال غرب و غرب به حریم هوایی شهرهای پیرانشهر و دهلران تجاوز کردند. به گزارش قرارگاه خاتم‌الانبیا^(ص)، خلبانان نیروی هوایی ارتش ساعت ۱۴:۳۰، با چند فروند هواپیمای شکاری بمب‌افکن محل تجمع نیروهای دشمن واقع در شمال شرق رواندوز عراق را بمباران و پس از وارد کردن تلفات و خسارات سنگین، همگی سالم به پایگاه‌های خود مراجعت کردند.^{۲۹}

همچنین گزارش راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ در تیپ ۲۱ امام رضا^(ع) نیز حاکی است: ساعت ۶ صبح امروز، مواضع دشمن در تپه غلامی (جبهه مهران) با دقت بالا بمباران شد.^{۳۰} بنا بر اعلام واحد اطلاعات سپاه پاسداران خوی، ساعت ۹ صبح امروز، تعداد ۵ فروند هواپیمای عراقی به حریم هوایی منطقه قطور تجاوز و اقدام به پرتاب موشک کردند که یکی از موشک‌ها به پایه پل هوایی و ۳ موشک هم به کنار ایستگاه سرای راه آهن اصابت کرد و در نتیجه ۵ نفر از کارمندان راه آهن زخمی شدند. به گفته یکی از کارمندان یک فروند از هواپیماهای متجاوز عراقی هدف آتش پدافند هوایی قرار گرفت و در منطقه‌ای نامعلوم سقوط کرد.^{۳۱} ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ضمن تأیید خبر این حمله، اعلام کرد که یک فروند جنگنده عراقی را با آتش پر حجم ضد هوایی سرنگون کرده است.^{۳۲} همچنین بنا به اعلام دفتر فرماندهی سپاه پاسداران ایلام، هواپیماهای عراقی امروز، ضمن چندبار تجاوز به حریم هوایی شهر دهلران، در ساعت ۱۷:۱۵ پل رودخانه میمه را بمباران کردند که بر اثر اصابت یکی از بمب‌ها، قسمتی از پل تخریب و در رفت و آمد اختلال ایجاد شد. در ضمن در این بمباران پاسگاه ژاندارمری مستقر در پل منهدم شد و محل استقرار گردان ذوالفقار در مسیل نیز هدف قرار گرفت که ۸ نفر از رزمندگان مجروح شدند.^{۳۳}

از سوی ستاد کل نیروهای مسلح عراق در اطلاعیه نظامی شماره ۲۲۳۱ اعلام کرد که در ساعت ۹:۲۵ امروز، ۲ حمله هوایی یکی به پل راهبردی قطور در آذربایجان غربی که راه آهن ایران را به خارج از کشور مرتبط می‌سازد و دیگری به تونل موازی پل انجام گرفت که به انهدام آنها انجامید. همچنین هواپیماهای جنگنده در ساعت ۱۳:۳۰، یک پل در منطقه شمال غرب دهلران را که برای مقاصد نظامی استفاده می‌شد، هدف قرار دادند. در پایان اطلاعیه نظامی عراق آمده است: هواپیماهای ما امروز، پس از انجام ۱۰۷ مأموریت رزمی، سالم به پایگاه‌های خود بازگشتند.^{۳۴} روزنامه /برابر به نقل از قرارگاه خاتم‌الانبیا^(ص) نوشت: در طول روز گذشته و امروز، ۶ فروند بالگرد دیگر دشمن در منطقه حاج عمران سرنگون شد. بدین ترتیب مجموع بالگردهای سرنگون شده در چند روز اخیر به ۲۸ فروند رسید.^{۳۵}

قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) اعلام کرد که ساعت ۵:۴۰ صبح امروز، حریم هوایی شهر پیرانشهر و پادگان جلدیان مورد تجاوز هواپیماهای عراقی قرار گرفت که با آتش پدافند هوایی رزمندگان، مجبور به ترک منطقه شدند.^{۳۶}

۴۳۵

در نتیجه اقدامات امروز عوامل ضدانقلاب در شهرهای مختلف استان کردستان و آذربایجان غربی، چند تن از رزمندگان شهید یا مجروح و افراد ضدانقلاب نیز تلفاتی متحمل شدند. مسئولان نظامی کردستان درباره همکاری جدید منافقین با ارتش رژیم بعثی عراق هشدار دادند. خبرهای متعددی از تردد عناصر ضدانقلاب و منافقین همراه با عناصری از رژیم بعثی در شهرهای استان کردستان نظیر بانه و سقز گزارش شده است. حزب دمکرات ایران از همکاری حزب اتحادیه میهنی کردستان عراق (طالبانی‌ها) با نیروهای ایرانی ابراز ناراحتی کرد.

به گزارش سپاه پاسداران پیرانشهر، ساعت ۲۱:۴۵، در جریان کمین عناصر ضدانقلاب در حوالی پایگاه هواری ۲ راننده تویوتا و آمبولانس به شهادت رسیدند و خودروهای آنان به آتش کشیده شد.^{۳۷} همچنین نیروهای کمین سپاه پیرانشهر (گردان نبی اکرم^(ص)) در منطقه کهنه‌لاهیجان با ضدانقلاب درگیر شدند که با آتش پشتیبانی نیروهای این پایگاه درگیری پس از یک ساعت به پایان رسید. در نتیجه این درگیری ۳ تن از جمله مسئول اطلاعات سپاه پیرانشهر شهید و ۲ تن مجروح شدند.^{۳۸}

در میوان نیز یک گروهان از نیروهای جندالله به دنبال تعقیب عناصر ضدانقلاب در ارتفاعات سه‌کچکان با آنان درگیر شدند و پس از ۱۱ ساعت جنگ و گریز، ۱۵ نفر از عناصر ضدانقلاب کشته یا زخمی و از رزمندگان جندالله ۳ تن زخمی و چند تن مفقود شدند و یک تن به شهادت رسید.* با پایان درگیری جست‌وجو برای یافتن مفقودان آغاز شد. در شهرستان سنندج در جریان درگیری نیروهای خودی با ضدانقلاب در منطقه دره‌کوه، عناصر ضدانقلاب مجبور به عقب‌نشینی و فرار از منطقه شدند.^{۳۹} در بوکان عوامل گروهک کومه‌له در اقدامی تروریستی، مسئول واحد اطلاعات سپاه این شهرستان را ترور و به شهادت رساندند.^{۴۰}

در عین حال قرارگاه حمزه اعلام کرد: ۳ نفر از روستای کاوان وابسته به حزب ضدانقلابی دمکرات خود را تسلیم رزمندگان کردند.^{۴۱}

در خبری دیگر، حفاظت اطلاعات لشکر ۳۳ المهدی^(عج) اعلام کرد که به‌تازگی رژیم بعث عراق با همکاری منافقین مواد سمی به ایران وارد کرده است که احتمال دارد هدفش مسموم کردن مواد غذایی یا نوشیدنی رزمندگان باشد.^{۴۲}

بنا به گزارش قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، در پی شایع‌شدن همکاری نیروهای جلال طالبانی رهبر حزب اتحادیه میهنی کردستان عراق، با جمهوری اسلامی روابط حزب ضدانقلاب دمکرات ایران با طالبانی‌ها رو به سردی رفته و این حزب در مورد تردد نیروهای ایرانی به خاک عراق برای شناسایی به نیروهای طالبانی هشدار داد.^{۴۳}

* رزمنده سرباز وظیفه رحمت بلبلی فرزند جواد به‌علت اصابت گلوله به گلو و هر دو پا به درجه شهادت رسید. [سند ۴۰۳۸۱۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه عملیاتی حمزه سیدالشهدا (زاجا ۳) به فرماندهی زاجا ۳،

۴۳۶

نیروهای نظامی عراق به تلافی حمله معارضین کرد عراقی در استان دھوک، به روستای سعدون حمله و ضمن تحمیل خسارت، تعدادی از روستائیان را کشته یا مجروح کردند. مفسر رادیو لندن تأثیر عملیات کردهای معارض را موجب تغییر موازنه نیرو دانست و مطبوعات ترکیه هدف کردها را تشکیل حکومت مستقل و تحت کنترل درآوردن خطوط نفتی عراق - ترکیه اعلام کردند. به گزارش ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران، «نیرویی از افراد ارتش خلقی و نیروی مخصوص عراق با پشتیبانی تانک، توپ و هلیکوپتر به روستای سعدون از توابع بخش مانگیش در استان دھوک (در کردستان عراق) حمله نموده و روستاها را به آتش کشیده و به کلی ویران ساختند به طوری که تعداد کثیری از اهالی آن روستا کشته و تعدادی مجروح شدند که بلافاصله پیشمرگان دفاع ملی وابسته به حزب دمکرات عراق وارد نبرد با صدامیان شده و با به‌هلاکت‌رسانیدن تعدادی از آنها قوای بعثی را مجبور به ترک منطقه نمودند.»^{۴۴}

رادیو دولتی لندن در گزارشی تحلیلی با عنوان "کردهای فراموش شده کردستان" در مورد اوضاع کردهای عراقی و تأثیر عملیات آنها بر جنگ ایران و عراق گفت: در جنگ میان ایران و عراق، کردهای عراق مردم فراموش‌شده‌ای هستند، ولی در هفته جاری، بنا به گزارش‌های مخابره‌شده، کردهای عراق نیز وارد نبرد شده و بخش‌هایی از خاک شمال عراق را به تصرف خود درآورده‌اند. پیش‌تر نیز کردهای عراق با حمایت ایران حملاتی به ارتش عراق کرده‌اند، ولی اینک به نظر می‌رسد خطوط حیاتی ارتباطی و صادرات نفت عراق در معرض تهدید قرار گرفته است. به عقیده یک کارشناس امور منطقه غرب آسیا، ادعای کردها در تصرف شهر مانگیش و تسلیم شدن هشتمین سرباز مسلح عراق گرچه دارای اهمیت است، زیرا به گفته کردها این سلاح‌ها برای نگهداری مانگیش به مدت دو سال کافی است، ولی خود این ادعا اهمیتی ندارد بلکه آنچه مهم است این است که مانگیش در نزدیکی دھوک قرار دارد و دھوک خود در نزدیک شاهراهی قرار دارد که به ترکیه می‌رود و خط ارتباطی حیاتی برای عراق در شرایط فعلی جنگ به حساب می‌آید. علاوه بر آن، خط لوله نفتی عراق در ترکیه نیز در همین حوالی قرار دارد، بنابراین به نظر می‌رسد کردها قصد دارند شریان اقتصادی عراق را قطع کنند. در این صورت اگر کردها با ادامه حملات قادر به قطع شاهراه عراق - ترکیه شوند و بر خطوط نفتی تسلط یابند، موازنه نیروها تغییر خواهد کرد.^{۴۵}

در همین حال، رسانه‌های ترکیه که به‌دقت روند فعالیت کردهای عراقی را پیگیری می‌کنند گزارش‌هایی را در این باره منتشر کردند. روزنامه ترجمان در این باره نوشت: «بنا به گزارشات واصله نیروهای مسعود بارزانی رهبر کردهای جدایی طلب عراق، که از حمایت وسیع [امام] خمینی برخوردار است حمله گسترده‌ای علیه نیروهای عراقی آغاز کرده و جاده عراق - ترکیه را تقریباً تحت کنترل خود درآورده‌اند و سخنگوی حزب دمکرات کردستان ادعا نمود که ۵۰۰ کیلومتر مربع از خاک عراق را به تصرف خود درآورده‌اند.»^{۴۶}

روزنامه ملیت (چاپ ترکیه) اهداف نیروهای بارزانی را حول ۵ محور توصیف کرده است:

۱. تشکیل حکومت مستقل با رسیدن به مرزهای سوریه.
۲. تحت کنترل درآوردن جاده تاریخی ابریشم.
۳. ایجاد جاده‌ای در طول مرز ترکیه تا سوریه و ایجاد روابط با کشورهای مدیترانه.
۴. تصرف منطقه مرکزی گمرک (هابور) Habor که در اقتصاد عراق نقش مهمی دارد.
۵. تحت کنترل درآوردن خطوط نفتی عراق و ترکیه.

این روزنامه افزوده است: «بارزانی‌ها از حزب کارگر کردستان (پ.ک.ک) PKK نیز دعوت به عمل آورده‌اند که با هم متحد شوند.» روزنامه ملیت به نقل از روزنامه‌های گاردین و تایمز نوشت: نیروهای بارزانی به جاده (ای.اس) E.S (جاده ترانزیتی ترکیه و عراق) و خطوط نفتی ترکیه - عراق نزدیک شده‌اند. اگر جاده و خطوط به‌طور جدی تحت‌خطر قرار گیرند در روند جنگ ایران و عراق نیز مؤثر خواهد بود. ملیت به نقل از روزنامه تایمز افزود: «ترکیه به ایران هشدار داد که اگر چنانچه از نیروهای حزب دمکرات در کردستان عراق که با حمایت ایران با نیروهای عراقی می‌جنگند جلوگیری نکند و بارزانی‌ها جاده و خطوط لوله نفتی را تهدید کنند، ترکیه برای حفظ منافع خود در منطقه شمال عراق مداخله نظامی به عمل خواهد آورد.»^{۴۷}

۴۳۷

مجاهدین مسلمان عراقی از انهدام کارخانه تولید مواد شیمیایی در بغداد و هفته‌نامه *الجهاد* از طرح تخریب شهر سلیمانیه از سوی رژیم بعث عراق خبر دادند. به گفته یک سخنگوی سازمان عمل اسلامی عراق، در عملیات موفقیت‌آمیزی که ماه گذشته، به همت گروه مجاهد (شهید) سمیرنورعلی با تعبیه یک بمب قوی به وزن ۵۰۰ کیلوگرم در داخل کارخانه تولید مواد شیمیایی و رنگ‌سازی بغداد در منطقه دوره اجرا شد، بخش مخصوص تولید این مواد، بیش از ۱۵ هزار بشکه مواد شیمیایی، ۳ انبار بزرگ مخصوص نگهداری مواد شیمیایی آتش‌زا و ۲ تریلر مخصوص حمل و نقل مواد آتش‌زا به آتش کشیده و منهدم شد. وی افزود: خسارات واردشده به این کارخانه که نقش عمده‌ای برای اجرای مقاصد غیرانسانی و به‌کارگیری آن در جبهه‌های جنگ داشت، یک میلیون دینار گزارش شده است.

خبرگزاری جمهوری اسلامی به نقل از این سخنگو گفت: گروه مجاهد شهید سمیرنورعلی عملیات موفقیت‌آمیز دیگری در نیمه اول ماه جاری، اجرا کرد که در آن کاباره و بار مشروب‌خوری ویژه افسران بلندپایه ارتش و افراد حزب بعث عراق با کار گذاشتن مواد منفجره، به آتش کشیده شد. همچنین در پی افشای طرح تخریب شهر بصره که یک دیپلمات عراقی در اروپا آن را فاش کرد، هفته‌نامه *الجهاد* نوشت: شهر سلیمانیه که در شمال عراق است در لیست سیاه رژیم عراق قرار گرفته و قرار است در صورت خارج‌شدن کنترل آن از دست نیروهای نظامی، ۱۲۰ گروه مهندسی که از سوی رژیم تشکیل شده است، آن را منهدم کنند.^{۴۸}

۴۳۸

وزیر جهاد سازندگی و فرمانده نیروی دریایی سپاه پاسداران در دیدارهای جداگانه با فرمانده عالی جنگ، نیازها و طرح‌های خود را موردبررسی قرار دادند. همچنین فرمانده عالی جنگ در گفت‌وگو با فرماندهان سپاه، بر بازپس‌گیری مهران از قوای عراقی تأکید کرد.

بیژن نامدار زنگنه وزیر جهاد سازندگی، صبح امروز، در جلسه با حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی موضوع نیاز واحدهای مهندسی در جبهه‌ها به ماشین‌آلات سنگین مهندسی، آموزش راننده ماشین‌های سنگین و نیز حفر تونل زیر رودخانه اروندرود یا بهمن‌شیر را به‌عنوان راهکاری برای نفوذ به مواضع عراق موردبحث قرار داد.

از سوی نظر به اینکه نیروی دریایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصمم به ساخت قایق‌های کنترل از راه دور است، حسین علایی فرمانده این نیرو، در جلسه با فرمانده عالی جنگ از پیشرفت کار و طرح ساخت قایق‌های کنترل از راه دور، برای ضربه‌زدن به کشتی‌ها و موشک‌های جدید چینی گزارش داد.

حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی همچنین در گفت‌وگو با محسن رضایی فرمانده کل سپاه پاسداران و علی شمخانی فرمانده نیروی زمینی سپاه، درخصوص لزوم اقدام برای بازپس‌گیری مهران از نیروهای اشغالگر ارتش عراق و تشکیل گردان‌ها و تیپ‌های تخصصی سپاه برای تأمین پدافند در کنار ارتش با هدف آزادسازی نیروهای پدافندی سپاه تأکید کرد.^{۴۹}

۴۳۹

سخنگوی شورای عالی دفاع با استقبال از عملکرد نیروی دریایی سپاه پاسداران، بر اهمیت و ضرورت وجود این نیرو تأکید کرد. وی توان و قدرت ابتکار این نیرو و همکاری‌اش با نیروی دریایی ارتش را نماد قدرت در آب‌های منطقه خلیج فارس و دریای عمان دانست.

امروز، حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی فرمانده عالی جنگ و سخنگوی شورای عالی دفاع، در دیدار با جمعی از کادرهای نیروی دریایی سپاه پاسداران با اشاره به نقش حساس و حیاتی دریا برای جمهوری اسلامی ایران گفت: «حضور نیرومند ابرقدرت‌ها در اقیانوس هند که به‌سادگی از آن چشم نخواهند پوشید و حساسیت منطقه خلیج فارس، تنگه هرمز و دریای عمان و سواحل سیستان و بلوچستان و هرزگان چیزی نیست که ما به آنها توجهی نکنیم و آن را نادیده بگیریم.» فرمانده عالی جنگ با اشاره به حضور نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان اظهار کرد: «نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی تحقیقاً از حضور نیروی دریایی سپاه در کنار خود برای پرکردن خلاء ما در دریا برخلاف القای دشمنان خوشحال می‌شود و همان‌گونه که نیروی زمینی ارتش باوجود سپاه در کنارش احساس پشت‌گرمی می‌کند چنین چیزی برای نیروی دریایی به‌خاطر وسعت دریا به‌طریق‌اولی خواهد بود. ... ما سواحل خودمان در خلیج فارس و دریای عمان را با نیروی دریایی خوب حفاظت کرده‌ایم و امیدواریم

که این حضور با توسعه کار شما قوی تر شود.» وی افزود: «در شمال هم دریای خزر برای ما یک منطقه واقعاً حیاتی است که نیاز به حضور جدی ما دارد.»

نماینده امام در شورای عالی دفاع با ذکر این مطلب که نیروی دریایی سپاه دست به ابتکاراتی زده که به اندازه یک ناو جنگی کاربرد دارد، خاطر نشان کرد که با بهره‌گیری از تجربه و حضور نیروهای مردمی در دریا بی‌شک یک قدرت قابل ملاحظه‌ای در دنیا ایجاد خواهد شد.

حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی در خاتمه تأکید کرد که اگر این همکاری مطلوب بین ارتش و سپاه حفظ شود، هیچ ناوگانی نمی‌تواند با شما رقابت کند و همسایه‌های جنوب خلیج فارس هم باتوجه به حضور شما باید احساس اطمینان کنند.^{۵۰}

۴۴۰

نخست‌وزیر آمادگی بسیج مستضعفین سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را برای آموزش نظامی رؤسای سازمان‌ها و نیز ثبت نام افراد داوطلب اعلام کرد.

میرحسین موسوی نخست‌وزیر، با ارسال نامه‌ای به ستاد امور جنگ کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات دولتی و نهادهای انقلابی اعلام کرد که در اجرای مصوبه شماره ۹۶۶۳۴ هیئت محترم وزیران در ۱۳۶۴/۱۲/۱۰ واحد بسیج مستضعفین سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در تلفن گرامی به منظور برگزاری دوره آموزش نظامی برای مسئولان در یک نوبت یک روزه یا ۲ نوبت سه روزه (چهارشنبه، پنجشنبه و جمعه) اعلام آمادگی کرده است، لذا کلیه دستگاه‌ها، فهرست اسامی مسئولان داوطلب قطعی آموزش نظامی را (در سطح وزرا، رؤسای سازمان‌ها، معاونان و مدیران کل) با ذکر عنوان مسئولیت حداکثر ظرف یک هفته به دبیرخانه کمیته نیروی انسانی جنگ هیئت دولت ارسال کنند.^{۵۱}

۴۴۱

وزیر کشور در واکنش به حضور ناوگان‌های آمریکایی در خلیج فارس ضمن اعلام بسیج کلیه امکانات لجستیکی و نیروی انسانی وزارت کشور برای خدمت در جبهه‌های نبرد، ابراز امیدواری کرد که ناوگان‌های آمریکا منطقه خلیج فارس را ترک کنند.

حجت‌الاسلام سیدعلی اکبر محتشمی‌پور وزیر کشور، امروز در مراسم بزرگداشت شهدای اراک اعلام کرد: مؤسسات و تشکیلات تابعه این وزارتخانه بسیج شده و در خدمت جنگ قرار گرفته‌اند و هم‌اکنون نیروهای تابعه وزارت کشور بیش از پیش در جبهه‌ها حضور فعال دارند.

وی گفت: وزارت کشور هم‌اکنون قرارگاهی در جبهه جنوب دایر کرده است که گروه کثیری از پرسنل شهرداری‌های سراسر کشور در آن سازماندهی شده و نسبت به احداث جاده‌های تدارکاتی در جبهه‌ها اقدام می‌کنند. محتشمی‌پور با اشاره به حضور ناوگان‌های آمریکایی در خلیج فارس در حالی که

به آنان توصیه کرد «هرچه زودتر آب‌های گرم خلیج فارس را ترک کنند»، هشدار داد: «ملت ایران و نیروهای مسلحش و رزمندگان جمهوری اسلامی در آرزوی آن روزی هستند که امریکا به جنگ و مقابله با ملت ما بیاید و آن روز است که نابودی‌اش حتمی است... این آرزوی قلبی ملت ما است که آن کسی که پشت سر رژیم صهیونیستی حاکم بر عراق قرار گرفته است، خودش وارد صحنه شود و ملت ایران با داشتن لشکرهای پرتوان و مسلحش هیچ خوفی از اینها به دل راه نمی‌دهد.»^{۵۲}

۴۴۲

نیروهای متخصص و رزمندگان از شهرهای مختلف کشور به جبهه‌ها اعزام شدند. مردم برخی شهرها و روستاها نیز کمک‌های نقدی و غیرنقدی خود را برای پشتیبانی از جنگ به رزمندگان اهدا کردند. در ادامه استقبال نیروهای مردمی و داوطلب برای اعزام به جبهه‌های نبرد در ۳ روز گذشته، گروه کثیری از نیروهای داوطلب شهرستان دره‌شهر و بخش آبدانان از توابع استان ایلام؛ یک گردان از پاسداران افتخاری سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ناحیه گیلان؛ یک تیپ از نیروهای رزمی - تخصصی استان کرمان؛ ۶ گروهان از معلمان و دانش‌آموزان استان باختران و ۱۰۰ نفر از دبیران، معلمان و دانش‌آموزان سوسنگرد؛ یک اکیپ فنی از نیروهای پایگاه هوایی بوشهر شامل تعمیرکار موتورهای قایق، خودروهای سبک و سنگین؛ گروهی رزمندگان - ملوان از نیروهای یگان دریایی سپاه پاسداران بندرعباس، گروهی از اعضای بسیج و سپاه نورآباد دهقان و نیشابور و تعدادی از کمپرسی‌داران شهر نیشابور همراه کامیون‌های خود؛ گروهی از امدادگران جمعیت هلال‌احمر کاشان و یاسوج؛ ۳۵۰ نفر از کارمندان سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای وزارت کار و امور اجتماعی با تخصص در رشته‌های برق، مکانیک و تأسیسات ساختمانی؛ کاروانی از نیروهای فنی مهندسی با مهارت‌های مختلف راننده پایه یک، غلتک، امدادگر، بی‌سیمچی، انباردار، نگهبان از شهرستان‌های دامغان، ایذه و دشتستان؛ نیروهایی از رزمندگان داوطلب مردمی شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری، ساوه و گروهی از کمپرسی‌داران شهرستان قاین عازم جبهه‌های جنگ شدند. در همین حال، کارکنان هوایمایی جمهوری اسلامی کمک‌های خود شامل ۵۰۰ هزار عدد بشقاب و لیوان یک‌بار مصرف، ۴۰۰ کیلو قند، ۱۰۰۰ عدد گونی خالی و مقدار معتناهی کمپوت، آبمیوه، کنسرو، آبلیمو و شربت؛ از استان گیلان اهالی روستاهای شهرستان لاهیجان ۵۰ میلیون ریال، روستاها و شهرستان لنگرود ۱۰ میلیون ریال و مردم بخش‌های چابکسر چاچلائی و املش ۲۰ میلیون، دانش‌آموزان و فرهنگیان تنکابن، رامسر، کارکنان و کارگران نساجی و مردم شهرستان آمل هدایایشان را که شامل پوشاک، پتو، چوب، تانکر آب، لوازم صوتی، نوشت افزار و مواد شوینده بود برای پشتیبانی و کمک‌رسانی به رزمندگان از طریق ستادهای پشتیبانی جنگ روانه مناطق جنگی کردند.^{۵۳*}

* ضمیمه دارد؛ گزارش خبرنگار روزنامه لوموند از اشتیاق نیروهای داوطلب مردمی برای اعزام به جبهه‌های جنگ.

۴۴۳

وزیر امور خارجه عمان ضمن اعلام حقانیت ایران در بازرسی کشتی‌ها در خلیج فارس، در مورد برخی مذاکرات امریکا و عربستان در خصوص چگونگی برقراری امنیت در خلیج فارس به طور تلویحی به ایران هشدار داد.

کاردار ایران در مسقط امشب، به درخواست وزیر امور خارجه عمان با وی ملاقات کرد. در این دیدار درباره وقایع مرتبط با جنگ نفتکش‌ها در خلیج فارس بحث و گفت‌وگو شد. یوسف بن علوی وزیر امور خارجه عمان، درباره موضع دولتش گفت: «عمان علاقه‌مند به وجود حسن رابطه برادری با ایران است.» وی با اشاره به مذاکرات امریکا و عربستان گفت: این مطلب را دوستانه از طرف دولت عمان اعلام می‌کنم که اگر مسئله خاصی بین سعودی و امریکا در مورد عبور کشتی‌ها و نفتکش‌ها از خلیج عمان وجود داشته باشد، ما به هیچ وجه خبری نداریم و نمی‌دانیم که سعودی‌ها با امریکا در این مورد چه مذاکراتی کرده‌اند و چه تصمیمی گرفته‌اند. وزیر امور خارجه عمان تصریح کرد که کشورش قادر نیست مانع عبور کشتی‌ها از آب‌های بین‌المللی خلیج عمان و تنگه هرمز شود.

علوی که هم‌اکنون ریاست شورای همکاری خلیج فارس را برعهده دارد، افزود: شورای همکاری نیز هیچ‌گونه اطلاعی از مذاکرات سعودی با امریکا در مورد مسئله مذکور ندارد، اما واضح است که سعودی‌ها به خصوص شاه فهد، خیلی زیاد از جریان حمله نفتکش‌ها به‌ویژه بعد از حمله اخیر به ۲ نفتکش می‌ترسد و گویا با امریکا مذاکره کرده‌اند و توافق شده که اگر اقدامی در این باره از ناحیه ایران انجام شود، وارد عمل شوند.

وی در خاتمه یک بار دیگر حقانیت جمهوری اسلامی ایران را در تفتیش کشتی‌ها اعلام کرد و گفت: «به‌نظر ما دیگر کشورها نباید در این مسئله به ایران اعتراضی داشته باشند.»^{۵۴*}

۴۴۴

یک محقق فلسطینی، ضمن اشاره به محدودیت خبرنگاران در تهیه گزارش از جبهه‌های عراق، از همکاری کویت با عراق در جنگ با ایران، تلاش ارتش رژیم بعثی برای خشک کردن مناطق باتلاقی جنوب فاو و نگرانی‌های شورای فرماندهی حزب بعث سوریه از احتمال پیشروی ایران در منطقه ام‌القصر خبر داد. زکریا القاق** در گفت‌وگو با سعیدی دبیر اول سفارت ایران در سوریه (دمشق)، درباره

* به نظر می‌رسد در این ملاقات خصوصی دو هدف نهفته باشد؛ اول آنکه عمانی‌ها خواسته‌اند بدون اینکه استنادی به حرف آنها شود، این موضوع را به ایران منتقل کنند، احتمال دوم هم این است که امریکایی‌ها خواسته‌اند تا عکس العمل ایران را در مقابله با این تهدید از این طریق ارزیابی کنند.

** القاق محقق فلسطینی از دانشگاه آبردین انگلستان که به تحقیق و تدریس در رشته علوم سیاسی مشغول است، پایان‌نامه دکترای علوم سیاسی خود را در مورد جنگ ایران و عراق تدوین کرد. وی که عراق را آغازگر جنگ با هدف سرکوب انقلاب اسلامی معرفی کرده، با مراجعه به سفارت ایران در سوریه با سعیدی دبیر اول سفارت، به گفت‌وگو پرداخت و اطلاعات یادشده را در اختیار نمایندگی ایران قرار داد. متن این گفت‌وگو را که در تاریخ ۱۳۶۵/۱/۱۷ انجام شده بود، امروز، وزارت امور خارجه برای ستاد فرماندهی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ارسال کرده است.

اقدامات رژیم بعثی عراق در منطقه فاو و موضع کویت در برخورد احتمالی با رزمندگان گفت: «کلیه کامیون‌هایی که از کویت به عراق کالا حمل می‌کنند از طرف دولت عراق مکلف شده‌اند که به هنگام مراجعت (بدون بار) به کویت کامیون‌های خود را با خاک پر نموده و در مسیر برگشت در باتلاق نمکی جنوب فاو تخلیه نمایند. بدیهی است که هدف مقامات عراقی از این اقدام، پرکردن قسمت‌هایی از نمکزار آن منطقه به قصد استفاده‌های نظامی می‌باشد.» القاق درباره موضع کویت در برخورد احتمالی با رزمندگان اظهار کرد: «مقامات بلندپایه کویتی تأکید می‌کنند که کویت با کمال جدیت سعی در عدم تحریک جمهوری اسلامی ایران دارد و حتی به مأمورین کویتی دستور داده شده است که در مقابل تجاوز احتمالی هواپیماهای ایرانی به حریم فضایی کویت و حتی تیراندازی‌ها تازمانی که به تلفات عینی منجر نشده است، پاسخی ندهند و تنها در شرایط کاملاً اضطراری و به‌عنوان یک اقدام تدافعی ممکن است عکس‌العمل نشان دهند.»

این محقق فلسطینی که روابط نزدیکی با قیاده قومیه (شورای فرماندهی بین‌العربی حزب بعث سوریه) نیز دارد، افزود: قیاده قومیه حزب بعث سوریه از پیشروی احتمالی نیروهای ایران به سوی ام‌القصر عراق که احتمالاً به همسایگی این نیروها با کویت منتهی خواهد شد، اظهار نگرانی کرده است، هرچند که این نگرانی در حال حاضر چندان جدی نیست و تنها عامل تقویت آن، پیشروی نیروهای ایران به سوی ام‌القصر خواهد بود که این امر موجب ترس و وحشت خلیجی‌ها به خصوص کویت می‌باشد.

وی همچنین درباره محدودیت‌هایی که ارتش رژیم بعثی برای خبرنگاران و تهیه گزارش ایجاد کرده است، گفت: «خبرنگاران خارجی که به دعوت ارتش عراق از منطقه فاو دیدن داشته‌اند تا از عملیات بازپس‌گیری بندر فاو گزارش تهیه نمایند، اخیراً توسط مأمورین عراق از بصره اخراج شده‌اند، زیرا به عقیده مأمورین عراقی، عکس‌برداری این خبرنگاران از مقر فرماندهی نیروهای محمد القاسم و انتشار عکس مربوطه در مطبوعات خارجی باعث کشف مقر مزبور و در نتیجه قتل جاسم الحیانی فرمانده نیروهای یادشده توسط توپخانه نیروهای اسلامی ایران شده است.»^{۵۵}

۴۴۵

به نوشته روزنامه *السفیر* به موجب توافق دولت‌های مصر و عراق، نیروی هوایی مصر ۳۰۰ خلبان عراقی را آموزش خواهد داد. یک هفته‌نامه انگلیسی نیز تصریح کرد ضعف عراق باعث شده تا مصری‌ها و اردنی‌ها به یاری عراق بشتابند.

سعدون حمادی رئیس مجلس رژیم عراق، در سفر اخیر خود به مصر توافقنامه آموزش ۳۰۰ خلبان عراقی در خاک مصر را امضا کرد. روزنامه *جمهوری اسلامی* امروز به نقل از روزنامه *السفیر*، نوشت: «براساس این توافق رژیم مصر خلبانان عراقی را در پایگاه هوایی انشاص واقع در شرق نیل آموزش می‌دهد. بنا بر این گزارش، نظر به احتیاج مبرم رژیم عراق به خلبان، دوره آموزشی ۴۸ ماهه آنان به ۳۲ ماه کاهش یافته است.»

السفیر همچنین اضافه کرد: «رژیم عراق اخیراً مبلغ ۲۲ میلیون دلار بابت سومین نوبت پرداخت قیمت سلاح‌های خریداری شده از مصر به رژیم مبارک پرداخت کرده است. جمع بدهی عراق بابت این سلاح‌ها که شامل مهمات، توپ، خمپاره و همچنین سلاح‌های سبک و قطعات یدکی تانک‌های چینی می‌باشد بالغ بر ۹۰ میلیون دلار است.»^{۵۶}

هفته‌نامه ساوت (چاپ لندن) به نقل از یک دیپلمات ایرانی نوشته است که مصری‌ها موافقت کرده‌اند ۱۵۰ خلبان را جانشین ۱۰۰ خلبان عراقی کنند که در حملات اخیر ایران سرنگون یا مفقودالاثرا شده‌اند. ساوت همچنین به نقل از یک منبع سازمان ملل افزود: «عراقی‌ها در حال باختن به ایرانیان هستند و مصری‌ها و اردنی‌ها خود را به جای عراقی‌ها وارد عمل می‌کنند.»^{۵۷}

۴۴۶

نفتکش آسیب‌دیده یونانی در منطقه خلیج فارس همچنان در انتظار تیم خنثی‌سازی موشک‌های منفجر نشده است. منابع کشتیرانی، ایران را مسئول این حمله دانستند.

منابع کشتیرانی دوبی ضمن اعلام انتقال اجساد ۲ ملوان هندوراسی به بیمارستانی در دوبی اظهار داشتند: نفتکش یونانی ارسطواوناسیس که در ۵۰ مایلی ساحل دوبی ظاهراً از سوی هواپیماهای ایرانی هدف قرار گرفت در حال حاضر در ۱۲ مایلی سواحل دوبی پهلو گرفته است و مذاکرات درباره چگونگی خنثی کردن ۲ موشک منفجر نشده در عرشه این کشتی ادامه دارد.*

خبرگزاری رویتر به نقل از منابع کشتیرانی در این باره گفت: کارشناسان نیروی دریایی امریکا می‌توانند به خنثی‌سازی این موشک‌ها مبادرت ورزند که این کار مستلزم تقاضای رسمی از واشنگتن است. رویتر افزود: منابع کشتیرانی معتقدند موشک‌های عمل‌نکرده در داخل نفتکش مذکور، موشک‌های امریکایی از نوع ماوریک است که از طریق فانتوم‌های اف ۴ ایران شلیک می‌شود. به گفته برخی منابع از زمان آغاز جنگ در سپتامبر ۱۹۸۰، به بیش از ۲۰۰ کشتی تجاری در آب‌های خلیج فارس حمله شده است.^{۵۸}

۴۴۷

به گزارش هفته‌نامه آبرزور (چاپ انگلیس) تشدید حملات هوایی عراق و جمهوری اسلامی به کشتی‌های حامل نفت در خلیج فارس علاوه بر افزایش نرخ بیمه کشتی‌های عازم خلیج فارس بر قیمت نفت و افزایش بهای نفت نیز اثر گذاشته است.

آبرزور در این زمینه نوشت: در چند هفته اخیر بهای نفت از بشکه‌ای ۱۰ دلار به بشکه‌ای ۱۴ دلار رسیده است و برخی کارشناسان نفتی پیش‌بینی می‌کنند که تا ماه آینده، قیمت هر بشکه

* این کشتی در روز ۱۳۶۵/۲/۱۹، هدف قرار گرفته بود.

نفت تا ۱۵ دلار افزایش یابد. برخی دیگر از کارشناسان نفتی معتقدند با افزایش میزان مصرف نفت در امریکا احتمال دارد که بهای نفت در تابستان سال جاری، حتی تا بشکه‌ای ۱۷ دلار نیز افزایش یابد. شایان ذکر است بهای نفت در سال گذشته، در همین فصل بشکه‌ای ۲۷ دلار بود.^{۵۹}

ضمیمه گزارش ۴۲۷: گزارش جامع دو فرمانده تیپ عراقی از جزئیات عملیات در منطقه مهران پس از اینکه عراق شهر مهران را اشغال کرد، فرماندهان تیپ‌های ۷۰ زرهی و ۴۱۷ پیاده ارتش عراق در دو گزارش جداگانه* به فرماندهی لشکر ۱۷ زرهی، به ارزیابی جامعی از عملیات در این منطقه پرداختند و پیشنهادهایی را برای اجرای عملیات‌های بعدی مطرح کردند. مهم‌ترین محور این گزارش‌ها عبارت است از هدف عملیات و بررسی نقاط مثبت و منفی آن.

فرمانده تیپ ۷۰ زرهی (تقویت‌شده) در مقدمه با ادعای اینکه به جهان ثابت خواهیم کرد که قادریم هرگونه هدف مهم سیاسی یا نظامی در داخل ایران را اشغال کنیم، هدف از اشغال مهران را وادار کردن ایران به مذاکره و پذیرفتن هرگونه راه‌حل مسالمت‌آمیز که حقوق عراق را تأمین کند، ذکر کرد.

سرهنگ ستاد عبدالامیر خزعل زامل در ادامه ضمن تشریح وضعیت جغرافیایی منطقه، رمز موفقیت نیروهای تیپ را عواملی چون: انتخاب درست منطقه حمربین به‌عنوان محلی برای تجمع واحدهای تیپ، شناسایی دقیق و کامل نیروها تا رده فرمانده تانک و راننده آن، نحوه گسترش دسته‌ها و گروهان‌ها، اختصاص معابر به هر گروه رزمی و شیوه توقف در آنها، آمادگی‌های قبل از عملیات، اجرای مانور عبور از خاکریزها، آموزش سوار و پیاده‌شدن و نحوه گسترش در منطقه عملیات، تقویت روحی نیروها از طریق دیدارهای مستمر فرمانده تیپ با پرسنل و پیگیری مشکلات آنها و نیز تشویق مبتکرین، غافلگیری دشمن (ایران) با کتمان سر و رازداری به‌خصوص هنگام نقل و انتقالات، طراحی ساده برای عملیات، اجرای تمرینات پاتک برای همه تیپ‌ها، همراه‌داشتن مهمات برای تمام جنگ‌افزارها در همه خطوط، تمایل شدید فرماندهان و گروه‌های رزمی برای اشغال هدف و داشتن سازمان‌های رزمی مناسب دانست.^{۶۰}

همچنین سرهنگ فاضل حسین نصیف فرمانده تیپ ۴۱۷ (تقویت‌شده)، درباره عوامل مثبتی که در موفقیت نیروها نقش داشت و از آن به‌عنوان درس‌های به‌دست آمده، یاد کرده است، خاطر نشان کرد که باوجود خساراتی که نیروهای حمله‌کننده اعم از افسران، درجه‌داران و سربازان متحمل شده‌اند، اما روحیه تهاجمی آنان اثر بسزایی در دستیابی به اهداف و یورش به مواضع و خاکریزهای دشمن، در یک زمان استاندارد داشته است. از سویی حضور فرماندهان در خطوط جلو، ارزیابی و پیش‌بینی وضعیت زمین و دشمن، بهداری، سیستم فرماندهی و چگونگی جایگزینی آن، عکس‌العمل سریع و اقدامات ابتکاری (شامل نصب تیربارهای سنگین بر روی بعضی از خودروها، ساختن تریلرهای یدکی فلزی برای آب‌رسانی و حمل مهمات، تهیه حمایل نخ‌ی برای جابه‌جایی گالن‌های آب، استفاده از چهارپایان برای حمل مهمات و نیز فرستادن آنها به معابری که احتمال مین‌گذاری دشمن بود، تصمیم بر عدم رهایی هر شهید یا مجروح، حمل سیم تلفن و طناب برای بستن اسرا، حمل نردبان برای عبور از دره‌ها و بالارفتن از شیارها و علامت‌گذاری روی کلاه‌خودها و پیراهن‌ها برای تشخیص یگان‌های خودی از دشمن) از دیگر عواملی بود که در پیروزی تأثیرگذار بودند.

اما جمع‌بندی نقاط منفی که این دو فرمانده بدان معترف بودند، شامل ۱۰ موضوع می‌شد:

۱. ضعف گروهان‌های مهندسی. ۲. تغییر ۱۰ دقیقه‌ای فرمان شروع عملیات (از ساعت ۲ به ۲:۱۰ بامداد). ۳. ضعف در کنترل نیروهای پیاده و بروز اخلال در حرکت یا پیشروی آنها. ۴. نداشتن برآورد دقیق برای نیروها

* این دو سند که اولی در تاریخ ۱۹۸۶/۶/۶ و دومی در تاریخ ۱۹۸۶/۶/۱۱ (۱۶ و ۱۳۶۵/۳/۲۱) تهیه شده است، پس از حمله رزمندگان به مواضع ارتش عراق در مهران در تاریخ ۱۳۶۵/۴/۹ که منجر به آزادسازی شهر مهران و ارتفاعات اطراف آن شد، به دست آمد. اما از آنجا که مرتبط با زمان عملیات عراق در مهران می‌باشد، در این روز مورد استفاده قرار گرفته است.

در مواضع پدافندی (به‌ویژه پس از تصرف شهر مهران).^{۶۱} ۵. ضعف در زمان‌بندی هنگام جابه‌جایی تا تمرکز گردان‌های تیپ قبل از عملیات. ۶. تمرکز یگان‌ها در منطقه بسیار محدود. ۷. کم بودن جاده‌های مواصلاتی هنگام حمله. ۸. محدودیت پشتیبانی هوایی از سوی نیروی هوایی و هوانبروز. ۹. مطلوب نبودن شبکه کنترل تردد و شبکه تخلیه. ۱۰. پاک‌سازی ناقص معابر و موانع مین‌گذاری شده.^{۶۲}

در انتها سرهنگ فاضل حسین نضیف فرمانده تیپ ۴۱۷، به‌منظور رفع مشکلات و نیز آمادگی بهتر برای عملیات‌های آینده پیشنهادهایی بدین شرح داده است: رعایت عدالت در قدردانی و تشویق رزمندگان اعم از افسران و سربازان، تداوم مرخصی‌ها و لزوم باخبرشدن خانواده‌ها از سلامتی فرزندان‌شان، ضرورت پیش‌بینی عکس‌العمل‌های دشمن، اجرای مداوم تک‌های محدود به‌وسیله بالگرد یا گشتی رزمی‌های قوی به مواضع دشمن، افزایش فعالیت دسته‌های ردیابی، پیش‌بینی نیازمندی‌های لازم برای مقابله با حملات دشمن، اهمیت دادن به حمل نارنجک‌های دستی برای مقابله با دشمن و حمله شبانه آنها و اهمیت دادن به محتوای داخل کوله‌پشتی رزمندگان اعم از مهمات یا جیره غذایی آنها.^{۶۳}

ضمیمه گزارش ۴۴۲: گزارش خبرنگار روزنامه *لوموند* از اشتیاق نیروهای داوطلب مردمی برای اعزام به جبهه‌های جنگ به عقیده خبرنگار روزنامه *لوموند* پس از مشاهده استقبال نیروهای داوطلب برای حضور در جبهه‌ها، عشق به انقلاب در ایران پس از ۵ سال جنگ، بیش‌ازپیش شعله‌ور می‌باشد.

درحالی‌که برخی رسانه‌ها با تبلیغات گسترده و هدفمند و با انگیزه برانگیختن احساسات و تشویش افکار عمومی، مدعی شدند که دولت و واحدهای نظامی ایران برای تأمین نیروهای رزمی، مردم و به‌ویژه نوجوانان کم سن‌وسال را به‌زور یا با وعده‌های فریبنده به جبهه اعزام کرده‌اند، خبرنگار فرانسوی روزنامه *لوموند* که خود در مقابل مجلس شورای اسلامی ایران ناظر اشتیاق گروه کثیری از داوطلبان برای اعزام به جبهه بود، گزارش مفصلی را از چگونگی اعزام کاروان‌های راهیان کربلا با گذشت ۵ سال از جنگ عراق و ایران و همچنین وضعیت خانواده‌های شهدا، اسرا و جانبازان تهیه کرده که ترجمه آن را امروز، روزنامه *ابرار* به چاپ رساند. در بخش‌هایی از این گزارش چنین آمده است: «نمایشی تعجب‌انگیز است، (پارلمان) مجلس ایران با کلیه نمایندگان خود تشکیل جلسه داده است. حدود ۲۶۰ نماینده روی پله‌های مقابل ساختمان مجلس - که کاخ قدیمی سنای حکومت شاهنشاهی است - و حتی روی زمین، نشسته‌اند. آنان جلسه خود را که به تجدید سازمان سیستم قضایی کشور اختصاص داشت، تعطیل کردند تا در مراسم رژه ده‌ها هزار داوطلب (بسیجی‌ها) که عازم جبهه بودند، شرکت کنند.

در ردیف اول، در کنار حجت‌الاسلام رفسنجانی رئیس پارلمان، چند روحانی دیگر رژیم از جمله [آیت‌الله] سیدعلی خامنه‌ای رئیس جمهوری و آیت‌الله مهدوی‌کنی، مشاهده می‌شوند. در خیابانی که در امتداد پارلمان قرار دارد نمایش، تعجب‌انگیزتر است. داوطلبان (کاروان کربلا) که در یک جو سرشار از شادی و شغف و صف‌ناپذیر عازم جبهه هستند، پرچم‌های ایران و پرچم‌های سبز رنگ و همچنین تصاویری از امام خمینی و شاخه‌های گل را در دست‌های خود تکان می‌دهند. یکی از داوطلبان، پسر پنج‌ساله‌اش را بر روی دوش خود قرار داده است. پدر و پسر به پیشانی خود یک باند قرمز رنگ که ویژه داوطلبان است، بسته‌اند. مجروحین جنگی و کسانیکه عضو از بدنشان قطع شده است درحالی‌که با سرعتی غیرقابل‌باور با صندلی چرخ‌دار خود جابه‌جا می‌شوند، سرگرم تماشای این رژه هستند. آنان یک شاخه گل در دست دارند و به‌روی دوستان و هم‌قطاران خود که عازم جبهه هستند، لبخند می‌زنند. آنان همراه با جمعیت شعار می‌دهند "خدا انتقام خون حسین را می‌گیرد" و "الله اکبر". اکثریت قابل‌توجهی از بسیجی‌ها که در آن روز صبح، از مقابل پارلمان تهران رژه می‌رفتند، بزرگسال و عده کثیری از آنان نیز کمتر از سی سال داشتند.»

خبرنگار *لوموند* در ادامه گزارش چنین افزوده است: «[آیت‌الله] خامنه‌ای رئیس‌جمهوری، طی یک سخنرانی کوتاه اظهار داشت این جمعیت داوطلبان، تحلیل‌گران خارجی را متوجه اشتباهشان خواهد کرد. آنان در تحلیل‌های خود پیشگویی کرده‌اند که خستگی از جنگ، مردم ایران را فرا خواهد گرفت.

هیچ کس این مطلب را در ایران رد نمی‌کند که داوطلبان واقعاً همگی داوطلب هستند. در محافل بورژوازی ایران که مخالف‌ترین محافل در ایران هستند و در محله‌های زیبای شمیران، صحبت از تعصب می‌شود، اما هیچ کس نمی‌گوید که این داوطلبان به‌زور به جبهه می‌روند.

علی ۲۲ ساله، پسر یک دهقان حوالی قم است که خرج نگهداری هفت فرزند خود را با زراعت سه هکتار زمین تأمین می‌کند. داستان جلال نمونه است؛ او فرزند یک دکان‌دار جزء است که برای انتقام خون شهدای محله خود داوطلب شده بود. در جبهه مأموریت شکستن خط مقدم جبهه دشمن به او محول شده بود. اسد ۲۵ ساله که نیمی از بدنش فلج است، بیش از سه سال پیش در جبهه بین اهواز و آبادان مجروح شده است، پس از دو سال خدمت سربازی مجدداً داوطلب شده بود. او می‌گوید: من می‌خواستم بلافاصله پس از انجام خدمت سربازی دوباره به جبهه اعزام شوم، اما مقررات مانع از این کار می‌شد. من مجبور شدم ۶ ماه صبر کنم تا بتوانم بروم. [می‌پرسم] چرا داوطلب شده است؟ وی که از شدت هیجان می‌لرزید پاسخ می‌دهد: تازمانی که خون در رگ‌هایمان داریم وظیفه ماست که از مستضعفین دفاع کنیم. ... آماده‌ایم تا به یک حمله انتحاری علیه ناوهای جنگی امریکایی و فرانسوی در خلیج [فارس] دست بزنیم. این مطلب را به اطلاع نمایندگان پارلمان رسانده‌ایم، برای ما خدا یک ایده ذهنی نیست، ما این ایده را به مرحله عمل درآورده‌ایم.»

خبرنگار لوموند، سپس نتیجه‌گیری خود را با این عبارات به پایان می‌رساند: «با این ایمان عمیق و سوزان، جان تازه‌ای در کالبد انقلاب ایران دمیده شده است. انقلاب پس از بسیج نیروها در شهرها، اکنون به بسیج صدها هزار داوطلب در روستاها می‌پردازد. ... بسیج توده‌های صدها هزار داوطلبی که از چند ماه پیش آغاز شده و همچنان ادامه دارد باعث به‌وجود آمدن ضدونقیض‌ترین فرضیه‌ها در میان دیپلمات‌ها و وابسته‌های نظامی خارجی مقیم تهران که قادر نیستند تعداد افراد بسیج‌شده را تخمین بزنند، شده است.

ایرانی‌ها همچنین در زمینه تسلیحات موفق شده‌اند موشک‌های زمین‌به‌هوای جدیدی تهیه کنند که با کمک آنها خواهند توانست از تعدادی از اهداف اقتصادی راهبردی در برابر حملات تلافی‌جویانه احتمالی نیروی هوایی عراق محافظت کنند.»^{۶۴}

منابع و مآخذ روزشمار ۱۳۶۵/۲/۲۸

۱. سند شماره ۱۴۰۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: پیوست اطلاعاتی واحد اطلاعات قرارگاه نجف ۲، ۱۳۶۵/۳/۶، ص ۶؛ و - سند شماره ۱۱۲۵۰۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای مربوط به عملیات کربلای ۱، ۱۳۶۵/۴/۱۳ تا ۱۳۶۵/۴/۱۴، صص ۷ - ۵.
۲. سند شماره ۲۷۰/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارشی از تک عراق به مهران، گزارش راوی تیپ ۲۱ امام رضا^(ع)، حمیدرضا فراهانی، صص ۳۰ و ۳۱.
۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۶۱، ۱۳۶۵/۲/۳۰، صص ۴ و ۵، ایلام - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۴. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۶۰، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۳، باختران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۵. سند شماره ۱۱۰۸۰۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای از اطلاعات محور فتح به اطلاعات قرارگاه نجف ۲، ۱۳۶۵/۲/۲۹.
۶. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۲.
۷. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۶۰، ۱۳۶۵/۲/۲۹، صص ۱ و ۲، رادیو صوت‌الجماهير، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۸. همان، صص ۱۴ و ۱۵، رادیو بغداد، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۹. واحد مرکزی خبر صداوسیما جمهوری اسلامی، بولتن رادیوهای بیگانه، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۷، رادیو بغداد، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۱۰. سند شماره ۱۲۱۷/د مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفترچه ثبت جنگ راوی قرارگاه نیروی زمینی سپاه، مهدی انصاری، ۱۳۶۵/۲/۲۲ تا ۱۳۶۵/۲/۳۱، صص ۱۰۵ - ۹۷؛ و - سند شماره ۱۸۳۰۵/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: ادامه بحث و بررسی برای مقابله با دشمن، (قرارگاه نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۵/۲/۲۷، نوار شماره ۱۹۸۱۵)، مهدی انصاری.
۱۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۶۰، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۷، رادیو بی‌بی‌سی،

۲۸. سند شماره ۱۳۹۷۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات سماجا به سماجا، ۱۳۶۵/۲/۳۰.
۲۹. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۱.
۳۰. سند شماره ۹۶۲۹/د مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفتر چه ثبت جنگ راوی تیپ ۲۱ امام رضا^(ع)، حمیدرضا فراهانی، ۱۳۶۵/۲/۲۸ تا ۱۳۶۵/۳/۵، ص ۲۰.
۳۱. سند شماره ۴۰۳۸۴۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات سپاه پاسداران خوی به واحد اطلاعات قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۳۲. روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۲.
۳۳. سند شماره ۹۶۲۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از دفتر فرماندهی سپاه ناحیه ایلام به دفتر فرماندهی کل سپاه پاسداران، ۱۳۶۵/۲/۲۹.
۳۴. واحد مرکزی خبر صداوسیما جمهوری اسلامی، بولتن رادیوهای بیگانه، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۱، رادیو بغداد، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۳۵. روزنامه ابرار، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۲.
۳۶. سند شماره ۴۰۳۸۱۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) (زاجا) به زاجا (رکن ۳)، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۳۷. سند شماره ۴۰۳۸۴۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سپاه پاسداران پیرانشهر به فرماندهی قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۳۸. سند شماره ۴۰۳۸۱۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) (زاجا) به فرماندهی زاجا (رکن ۳)، ۱۳۶۵/۲/۲۸؛ و - سند شماره ۴۰۳۸۵۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سپاه پاسداران پیرانشهر به فرماندهی قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، ۱۳۶۵/۲/۳۰.
۳۹. سند شماره ۴۰۳۸۷۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش روزانه فرماندهی سپاه ناحیه کردستان به فرماندهی قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، ۱۳۶۵/۲/۳۰.
۴۰. سند شماره ۲۰۰۲۵۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: نشریه گزارش روزانه، وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی، شماره ۲۵۱، ۱۳۶۵/۲/۳۱، ص ۱.
۴۱. سند شماره ۴۰۳۸۲۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) به زاجا، ۱۳۶۵/۲/۳.
۴۲. سند شماره ۳۲۵۶۶۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از حفاظت لشکر ۳۳ المهدی^(ع) به واحد تدارکات، ۱۳۶۵/۲/۲۹.
۴۳. سند شماره ۱۸۱۵۸۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) به واحد اطلاعات قرارگاه مرکزی سپاه، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۴۴. سند ۱۰۸۸۵۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی اطلاعات سماجا به مدیریت اطلاعات نزاجا، ۱۳۶۵/۲/۴.
۴۵. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۶۱، ۱۳۶۵/۲/۳۰، صص ۴۵ و ۴۶، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۱. - واحد مرکزی خبر صداوسیما جمهوری اسلامی، بولتن رادیوهای بیگانه، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۵، رادیو بی‌بی‌سی، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۱۲. واحد مرکزی خبر صداوسیما جمهوری اسلامی، بولتن رادیوهای بیگانه، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۳، رادیو ایران، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۱۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۶۱، ۱۳۶۵/۲/۳۰، صص ۸ و ۹، مهران - خبرگزاری فرانسه، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۱۴. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۶۰، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۶، رادیو اسرائیل، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۱۵. همان، ص ۱۰، کویت - خبرگزاری جمهوری اسلامی.
۱۶. سند شماره ۱۰۸۷۹۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سماجا (فرماندهی اطلاعات) به سماجا، ۱۳۶۵/۲/۳۰.
۱۷. سند شماره ۱۲۱۷/د مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، صص ۱۱۹ - ۱۰۷؛ و - سند شماره ۱۸۳۰۸/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: بررسی خطوط پدافندی منطقه و مشکلات یگان‌ها، (قرارگاه نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۵/۲/۲۸، نوار شماره ۱۹۸۱۸)، مهدی انصاری.
۱۸. سند شماره ۲۶۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش تفصیلی تک عراق به مهران، راوی قرارگاه نجف ۲، علی مژدهی، اردیبهشت ۱۳۶۵، ص ۳۰.
۱۹. سند شماره ۹۶۶۵۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی قرارگاه نوح^(ع) به گیرندگان، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۲۰. سند شماره ۳۲۴۳۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی سپاه کشوری به فرماندهی کلیه نواحی سپاه، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۲۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۶۱، ۱۳۶۵/۲/۳۰، ص ۵، سندج - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۹.
۲۲. سند شماره ۶۵۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تهاجم عراق به منطقه حاج‌عمران، گزارش راوی قرارگاه نجف، سعید سرمدی، اردیبهشت و خرداد ۱۳۶۵، ص ۸.
۲۳. سند شماره ۱۸۲۴۳۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) به قرارگاه رمضان، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۲۴. سند شماره ۲۶۹۴۵۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای تیپ ۲۵ کربلا، ۱۳۶۵/۲/۳، ص ۱.
۲۵. سند شماره ۱۷۴۷۱۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی لشکر ۲۵ کربلا (پدافند هوایی) به نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۲۶. سند شماره ۲۶۹۴۵۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین.
۲۷. سند شماره ۲۷۸۶۹۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از گردان حضرت حمزه سیدالشهدا^(ع) به مسئول محور قرارگاه تاکتیکی لشکر (تیپ مستقل ۱۰ سیدالشهدا^(ع)) مستقر در جزیره مجنون، ۱۳۶۵/۲/۲۸.

۴۶. سند شماره ۲۱۲۴۴۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: نشریه گزارش مستقیم، وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۳۰، ص ۴.
۴۷. سند شماره ۲۱۲۴۴۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: نشریه گزارش مستقیم، وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۳/۳.
۴۸. روزنامه ابرار، ۱۳۶۵/۲/۲۸، ص ۱.
۴۹. اکبر هاشمی رفسنجانی، اوج دفاع (کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۵)، به اهتمام عماد هاشمی، تهران: دفتر نشر معارف انقلاب، چاپ هشتم ۱۳۸۸، ص ۹۹.
۵۰. روزنامه ابرار، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۱؛ و - روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۳.
۵۱. سند شماره ۱۱۹۷۵۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از نخست‌وزیری به ستاد امور جنگ، وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و...، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۵۲. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۳.
۵۳. روزنامه رسالت، ۱۳۶۵/۲/۲۸، صص ۲ و ۶؛ و - روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۲؛ و - روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۸، ص ۱۱، و - روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۲۸، ص ۲.
۵۴. سند شماره ۲۱۲۴۴۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: نشریه گزارش مستقیم، وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۳۱، ص ۱.
۵۵. سند شماره ۴۴۰۹۶۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از وزارت امور خارجه به دفتر فرماندهی سپاه پاسداران، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۵۶. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۸، ص ۲.
۵۷. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۳۰، ص ۱۰.
۵۸. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۶۰، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۲۴، دویسی - خبرگزاری رویتر، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۵۹. همان، ص ۲۳، هفته‌نامه آبرور، ۱۳۶۵/۲/۲۹.
۶۰. سند شماره ۱۴۲۹۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات نیروی زمینی سپاه به دفتر تحقیقات جنگ نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۵/۳/۱۹.
۶۱. سند شماره ۶۷۳۷۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش قرارگاه تیپ ۴۱۷ (تقویت‌شده) عملیات به فرماندهی لشکر ۱۷ زرهی، ۱۹۸۶/۶/۱۱ (۱۳۶۵/۳/۲۱).
۶۲. سند شماره ۱۴۲۹۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین.
۶۳. سند شماره ۶۷۳۷۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین.
۶۴. روزنامه ابرار، ۱۳۶۵/۲/۲۸، ص ۳.